

2022-11-15
Slutversion

Fåglar, groddjur och våtmarker i Norrby, Haninge kommun

Inventeringar och bedömningar som underlag till
planarbete

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

2022-11-09

Fågelinventering Norrby

Fågelinventering enligt metod revirkartering i Norrby, Haninge kommun.

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Skanska Sverige AB

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2022-11-09

Uppdragsansvarig: Fredrik Engdahl

Medverkande: Fingal Gyllang, Magnus Nilsson, Aron Norrby

Intern granskning av rapport: Jens-Henrik Kloth 2022-08-24

Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen AB

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 9522

Bilder på framsidan visar en hona av svartvit flugsnappare. Sju par bedömdes häcka i inventeringsområdet.

Foto: Malin Löfgren.

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Uppdragets mål och syfte	5
Resultat	9
Biotoper för de påträffade fågelarterna	9
Naturvårdsrelevanta arter	10
Fynd från Artportalen	11
Fynd- och fortplantningsområden-/revirkartor	11
Naturvårdsrelevanta fågelarter med förekomst inom området	13
Övriga fågelarter	23
Bedömning av påverkan	24
Påverkan på arter och spridningssamband	24
Påverkan på spridningssamband	27
Förslag på åtgärder	28
Artskyddsförordningen	29
Beslutade förändringar i lagstiftningen 2022	29
Tillfredsställande population	30
Referenser	31
Bilaga 1. Inventeringsfakta	32
Bilaga 2. Metodik	33

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en fågelinventering i planområde Norrby i Haninge kommun. Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av figur 1.

Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets värden för fågellivet och utreda om fågelarter har fortplantningsområden/revir inom området. Ytterligare ett mål har varit att göra en bedömning av hur den planerade bebyggelsen påverkar förekommande fågelarter. Syftet har varit att skapa ett kunskapsunderlag om områdets fågelliv för att kunna beakta ekologiska aspekter i arbetet med ett pågående planprogram. Vidare ska fågelinventeringen ligga till grund för en artskyddsutredning som ska belysa detaljplanens eventuella påverkan på skyddade fågelarter.

Fokus har legat på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda åtgärder kan vara aktuella i samband med en exploatering. Detta omfattar arter som är rödlistade (faktaruta), arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, arter som uppvisar en negativ trend, arter med lokalt liten population. Dessa arter benämns i denna rapport som naturvårdsrelevanta arter. Även vanligt förekommande fågelarter har omfattats av inventeringen.

Fågelinventeringen har genomförts i fält genom metod: Fåglar, revirkartering, generell metod. Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer. Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering enligt metodik från svensk fågelatlas som genom olika kriterier påvisar konstaterad, trolig eller möjlig häckning av alla förekommande arter inom området

I samband med inventeringen påträffades 59 fågelarter. 21 av dessa arter var naturvårdsrelevanta arter och 38 var mer vanligt förekommande fågelarter. En skyddsklassad art bedömdes också ha livsmiljöer inom detaljplaneområdet. Ytterligare en naturvårdsrelevant fågelart, spillkråka, finns noterad från det inventerade området enligt databasen Artportalen (sökning mellan 2022–2000). Elva av arterna är rödlistade, en art omfattas av fågeldirektivets bilaga 1 (faktarutor sida 5). Ytterligare tio av arterna har varit rödlistade, är naturvårdsarter eller har en negativ trend. För åtta av de naturvårdsrelevanta arterna är bedömningen att de har fortplantningsområden/revir i planområdet.

Från och med 2022-10-01 gäller en justering av lagstiftning för fåglar i artskyddsförordningen. För alla fågelarter gäller liksom tidigare att man inte får avsiktligt förstöra bon eller ägg. Vad gäller naturvårdsrelevanta arter så får man enligt nya lagstiftningen inte stör dem om denna störning riskerar innebära att populationen inte kan bibehållas på en tillfredställande nivå. Tidigare skrivning att fortplantningsplatser och viloplatser är skyddade är nu borttagna.

Rekommendationen är att genomföra en artskyddsutredning där en bedömning av påverkan på arterna utreds och föreslag på skyddsåtgärder ges.

Inledning

Uppdragets mål och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en fågelinventering i planområde Norrby i Haninge kommun. Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av Figur 1.

Figur 1. Översiktskarta över inventeringsområdet.

Fokus har legat på arter vars nationella bevarandestatus är sådan att särskilda åtgärder kan vara aktuella i samband med en exploatering. Detta omfattar arter som är rödlistade, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend, arter med lokalt liten population, samt naturvårdsarter (faktaruta sidan 6). Dessa arter benämns i denna rapport som naturvårdsrelevanta arter. Motiv till varför en art bedöms vara naturvårdsrelevant finns under respektive art under resultatdelen. Även vanligt förekommande fågelarter har omfattats av inventeringen.

Målet med utredningen har varit dokumentera områdets värde som fortplantningsområde för fåglar. För naturvårdsrelevanta arter har målet varit att utreda och avgränsa arternas fortplantningsområden i form av häckningsrevir inom området. För övriga arter har målet varit att uppskatta antal par i olika delområden (Figur 1). För samtliga arter är målet att indicium på häckning i utredningsområdet ska kartläggas. Ytterligare ett mål har varit att göra en bedömning av hur den planerade bebyggelsen påverkar förekommande fågelarter.

Syftet har varit att ta fram ett kunskapsunderlag om områdets fågelliv för att kunna beakta ekologiska aspekter i arbetet med en pågående detaljplan. Vidare kan fågelinventeringen ligga till grund för en artskyddsutredning som ska belysa detaljplanens eventuella påverkan på skyddade fågelarter.

Rödlistade arter – Rödlistekategorier

Den svenska rödlistan utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist.

Arter som inte visar på någon minskning eller negativa trender och har tillräckligt stor population är klassade som livskraftiga LC.

Fågeldirektivsarter

Fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG) omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Arter markerade med B i fågeldirektivets bilaga 1 är särskilt skyddsvärda och det innebär att särskilda skyddsområden (Special Protection Areas SPA) där dessa fåglar häckar ska pekas ut och ingå i Natura 2000-nätverket. Syftet är att bibehålla eller återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov". Det ska ske genom åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer (Naturvårdsverket 2009).

Fågelarter med negativ trend

Detta är en mer allmän formulering i Naturvårdsverkets handledning. Arter med negativ trend täcks numera oftast i rödlistan.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Naturvårdsarter

En naturvårdsart är en art med specifika krav på sin miljö. Genom sin förekomst signalerar arten att det finns naturvärden i ett område och att det kan finnas fler sällsynta och/eller rödlistade arter. Naturvårdsarter är utpekade av myndigheter i olika inventeringar och sammanhang. De sammanfattas av ArtDatabanken SLU i rapporten "Naturvårdsarter" (Hallingbäck 2013). Exempel på naturvårdsarter är rödlistade arter, Skogsstyrelsens signalarter och fridlysta arter.

Naturvårdsarterna är olika bra på att indikera naturvärde. Ekologigruppen delar in dem i olika kategorier med klasserna mycket högt, högt, visst och ringa, beroende på miljökrav och sällsynthet.

Fältarbete har genomförts av Fingal Gyllang, Magnus Nilsson och Aron Norrby. Fredrik Engdahl var uppdragsledare, och för framställande av kartor svarade Adrian Baggström. Ansvarig för rapporten har varit Fingal Gyllang och intern kvalitetsgranskare har varit Jens-Henrik Kloth.

Metod

Förarbete

Inför fältarbetet genomfördes ett förarbete med framtagande av fältkartor, upplägg av inventeringsrutter, samt sök i Artportalen från år 2000–2022. Utsök från databasen Artportalen gjordes flera gånger inför inventeringen i syfte att få en bild av nuvarande och tidigare utbredning av naturvårdsrelevanta arter i utredningsområdet (Figur 1). I syfte att få kunskap om skyddsklassade arter har även information inhämtats från ArtDatabanken.

Fältarbete

Totalt genomfördes 9 besök i området mellan mars och juni genom att området systematiskt gicks igenom i enlighet med gängse metodik (Naturvårdsverket 2012). Besöken i mars syftade till att täcka in arter som påbörjar sin häckning tidigt på säsongen, till exempel hackspettar. För att inventera arter som anländer sent från sina övervintringslokaler till sina häckningsplatser förlades de sista besöken till mitten av juni. I bilaga 1 redovisas inventeringsdata.

Två metoder användes vid inventeringen: revirkartering och atlasinventering. Genom att kombinera de båda metoderna ges svar på hur många revir av en specifik art det finns inom ett område, och om det rör sig om konstaterad, trolig eller möjlig häckning. Denna information redovisas i respektive artkarta. I bilaga 2 redovisas de två metoderna närmare.

Revirkartering.

Fågelinventeringen genomfördes i fält genom metod: Fåglar, revirkartering, generell metod (Naturvårdsverket 2012). Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer och den mest relevanta när det gäller att kartlägga fågelarters fortplantningsområde. För att avgränsa ett revir krävs enligt metoden noteringar vid tre besök. Undantag från denna regel gjordes då häckning konstaterats (bo med ägg eller ungar påträffats etc.), samt för arter som anländer till häckplatsen i slutet av maj och början av juni. Då endast två besök gjorts under denna period så har vi avgränsat revir för dessa arter även för två observationstillfällen.

Atlasinventering

Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering (Bengtsson, K. & Green, M. 2013), enligt metodik från svensk fågelatlas (BirdLife 2012). Syftet med metoden är att kartlägga hur säkert det är att en viss fågelindivid häckar på platsen. Detta görs genom att registrera beteenden som kan tyda på häckning. Metodiken bygger på ett system med 20 olika kriterier som på olika sätt påvisar de tre kategorierna konstaterad, trolig eller möjlig häckning (Bengtsson, K. & Green, M. 2013).

Artportalen

Ytterligare information om områdets fågelliv har inhämtats från databasen Artportalen om det har funnits relevanta data. Utsök av data har skett inom ett större område än inventeringsområdet (figur 1) då fynd i Artportalen ofta har relativt dålig geografisk noggrannhet. Analys har gjorts av fyndens relevans inom inventeringsområdet utgående från kommentarer för de enskilda fynden, samt fall relevant häckningsbiotop finns i området.

Alla noterade arter har rapporterats på databasen Artportalen. Naturvårdsrelevanta arter registreras med en noggrannhet på cirka 10 meter.

Avgränsningar

I denna inventering har fokus legat på så kallade naturvårdsrelevanta arter (arter som är rödlistade (faktaruta), arter listade i fågeldirektivets bilaga 1 (faktaruta), naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population (faktarutor). För dessa arter har eventuella fortplantningsområden/revir ritats ut. Arter som inte omfattas av revirkarteringen är lokalt mycket vanliga arter som exempelvis lövsångare, blåmes, talgoxe, skata och bofink. Dessa arter noteras bara genom av uppskattning av antalet par i detaljplaneområdet, samt häckningskriterium enligt metodik atlasinventering (BirdLife 2012).

Fågelarter har förutom i inventeringsområdet även noterats i buffertzonen som löper cirka 100 meter utanför inventeringsområdet (figur 1). Denna avgränsning gäller även för eftersök av fågelarter på databasen Artportalen.

Det har inte ingått i uppdraget att utreda bevarandestatus, påverkan på fortplantningsområden/viloplats, eller om artskyddsförordningen är tillämplig i området för påträffade arter.

Osäkerhet i bedömningen

Revirkarteringen har viss grad av osäkerhet, särskilt vad gäller geografisk avgränsning av fortplantningsområden/revir. Ju färre observationer som revirkarteringen bygger på desto större osäkerhet finns vad gäller den geografiska avgränsningen av fortplantningsområdet/reviret. Vi bedömer dock att inventeringen har så god säkerhet att kunskapskravet i miljöbalken uppfylls. Det finns i flera fall en viss osäkerhet med avseende på fynd från databasen Artportalen eftersom de

ofta har en låg lägesnoggrannhet. Det kan leda till att arter som är registrerade utanför utredningsområdet ändå hör hemma där.

Tidigare inventeringar

Från 2017 finns en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) för detaljplan Norrby (Ekologigruppen 2017). Utredningsområdet för MKBn är delvis samma som för denna fågelinventering. MKBn är baserad på en landskapsanalys och naturvärdesinventering (NVI) över området som Ekologigruppen gjorde 2015 (Ekologigruppen 2015). Delar av inventeringsområdet för fågelinventeringen 2022 ingick i det område som inventerades 2015. En större del av den obebyggda naturmarken bedömdes i naturvärdesinventeringen (Ekologigruppen 2015) ha visst naturvärde, klass 4. Vissa delar, främst i östra delen, bedömdes nå upp till klass 3 (påtagligt naturvärde).

Figur 2. Sex par grönfink, rödlistad som starkt hotad (EN), bedömdes ha revir i inventeringsområdet.

Resultat

I samband med inventeringen påträffades 59 fågelarter: 21 naturvårdsrelevanta fågelarter och 38 mer vanligt förekommande fågelarter. En skyddsklassad art bedömdes också ha livsmiljöer inom detaljplaneområdet. De naturvårdsrelevanta arterna redovisas i (tabell 1). Observationer och avgränsade revir för dessa arter redovisas i kartor figur 3–6. De naturvårdsrelevanta fågelarter som enligt databasen Artportalen (sökning mellan 2000–2022) finns noterade från det inventerade området presenteras i tabell 2. De vanligt förekommande arter som påträffades under inventeringen redovisas i tabell 3. De förkortningar som används i texterna nedan är Fd=fågeln är markerad med B i fågeldirektivets bilaga 1, samt rödlistekategorier: NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad, LC=livskraftig. På sidan 6 finns en faktaruta med mer information om fågeldirektivet och fågeldirektivet.

Biotoper för de påträffade fågelarterna

Barrskogsmiljöer

De norra och östra delarna utgörs av tämligen olikåldriga barrblandskogar, där höjderna domineras av hållmarkstallskogar, som här och var är påverkade av skogsbruk. Här noterades arter som mindre flugsnappare (Fd), kråka (NT), kungsfågel (rödlistad 2015) och svartmes.

Blandskogar med lövinslag, sumpskog

Centralt i området förekommer blandskogar med god förekomst av gammal asp, gran och tall uppblandat med björk och sälg. Ställvis förekommer öppnare partier som sannolikt tidigare varit uppodlade. Här finns också sumpskogar med god förekomst av död ved och i öster förekommer brynmiljöer mot ett nyupptaget hygge. Flera stigar löper genom området. Exempel på arter som hade revir i dessa miljöer är svartvitvit flugsnappare (NT), stenknäck och mer triviala arter gärdsmyg, bofink och lövsångare.

Öppen mark,

I sydväst, i nära anslutning till inventeringsområdet ligger öppna gräsmarker med inslag av tät buskage. Där noterades bland annat stare (VU) och sånglärka (rödlistad 2015), ängspiplärka (rödlistad 2015) och stenskvätta. Törnsångare hördes sjunga från en buske och ormråkar födosökte över gräsmarkerna.

Brynmiljöer

I brynmiljöer runt skogarna och vid villabebyggelse noterades flera par grönfink (EN), grönsångare och entita (båda NT) noterades. Flera par svartvit flugsnappare (NT) och stenknäck hade revir i dessa miljöer.

Villabebyggelse, villatomter

Stora delar av den västra delen av inventeringsområdet utgörs av villabebyggelse med tillhörande tomtmark. Flera av tomterna är träd bärande och hyser buskar. Insprängt mellan villorna och tomtmarken ligger mindre skogsområden och övergiven tomtmark. I dessa miljöer noterades troliga häckningar av svartvit flugsnappare (NT), grönfink (EN) och stenknäck. Trädlärka (Fd) hördes spela över en mindre tallskog i villabebyggelsen.

Naturvårdsrelevanta arter

Elva av arterna är rödlistade, en art omfattas av fågeldirektivets bilaga 1 (faktarutor sida 6). Ytterligare tio av arterna har varit rödlistade, är naturvårdsarter eller har en negativ trend (faktaruta sidan 6). För åtta av de naturvårdsrelevanta arterna är bedömningen att de har fortplantningsområden/revir i planområdet. Observationer och eventuella avgränsade revir för de naturvårdsrelevanta arterna redovisas i kartor figur 3–6. Mer information om arternas ekologi, status och trend, samt förekomst i området redovisas under avsnitt *Naturvårdsrelevanta fågelarter med förekomst inom området*.

Tabell 1. Tabellen redovisar arter som är markerade med B i av fågeldirektivets bilaga 1 eller är rödlistade, som är ovanliga i regionen eller som har en negativ trend, faktaruta sidan 6, som påträffades i samband med inventeringen eller finns registrerade på databasen Artportalen. ASF=Artskyddsförordningen. 4 §=skydd i ASF. Fd=Arten är markerad med B i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad, CR=akut hotad, LC=livskraftig. Arter som inte är rödlistade eller omfattas fågeldirektivets bilaga 1, men som har en minskande trend är också redovisade i tabellen.

Art	Skydd, ASF	RK	Förekomst/ Häckningsstatus	Datum
Björkrast	4 §	NT	Födosökande, ej häckning (figur 4).	30/3, 6/5
Entita	4 §	NT	Ett ex. spel/sång, möjlig häckning (figur 6).	18/3, 12/4
Gråkråka	4 §	NT	Ett par permanent revir, trolig häckning (figur 3).	18/3, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6
Grönfink	4 §	EN	Sex par. 1 konstaterad häckning, 5 troliga häckningar (figur 5).	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Gröngöling	4 §	LC, rödlistad 2015	Ett ex. spel/sång, möjlig häckning (figur 5).	18/3, 3/6. Artportalen 2021
Grönsångare	4 §	NT	Ett ex. spel/sång, möjlig häckning (figur 6).	6/5, 3/6
Järnsparv	4 §	LC, minskande trend	1 Spel/sång, möjlig häckning (ej på karta).	12/4, 6/5, 3/6. Artportalen 2019
Kattuggla	4 §	LC	Två ex. spel/sång, möjlig häckning (figur 5).	16/4, 25/4
Mindre flugsnappare	4 §, Fd	LC	Ett revir, trolig häckning (figur 6).	7/6, Artportalen 8/6, 9/6–2022
Mindre hackspett	4 §	NT	Spel/sång, utanför inventeringsområde (ej på karta).	6/5, 3/6
Skogsduva	4 §	LC, rödlistad 2005	Spel/sång, förbiflygande, ej häckning (figur 5).	18/3, 30/3, 25/4
Stare	4 §	VU	Födosökande, ej häckning (figur 4).	7/6, 15/6
Stenkäck	4 §	LC	Sju par. Permanent revir, trolig häckning (figur 4).	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6. Artportalen 2019
Stenskvätta	4 §	LC, rödlistad 2005	Ett par. Parningsceremonier, trolig häckning (ej på karta).	6/5, 3/6
Svartvit flugsnappare	4 §	NT	Sju par. Permanent revir, trolig häckning (figur 6).	6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6.
Sånglärka	4 §	LC, rödlistad 2015	Ett par permanent revir, trolig häckning (figur 4).	18/3, 6/5, 3/6, 7/6, 15/6
Tofsmes	4 §	NT	Fem par. Permanent revir, trolig häckning (figur 3).	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Tornseglare	4 §	EN	Förbiflygande, ej häckning (ej på karta).	3/6, 7/6, 15/6
Trädlärika	4 §, Fd	LC	1 Spel/sång, möjlig häckning (figur 4).	3/6
Ängspiellärika	4 §	LC, rödlistad 2015	1 Spel/sång, möjlig häckning (figur 4).	19/5, 7/6

Fynd från Artportalen

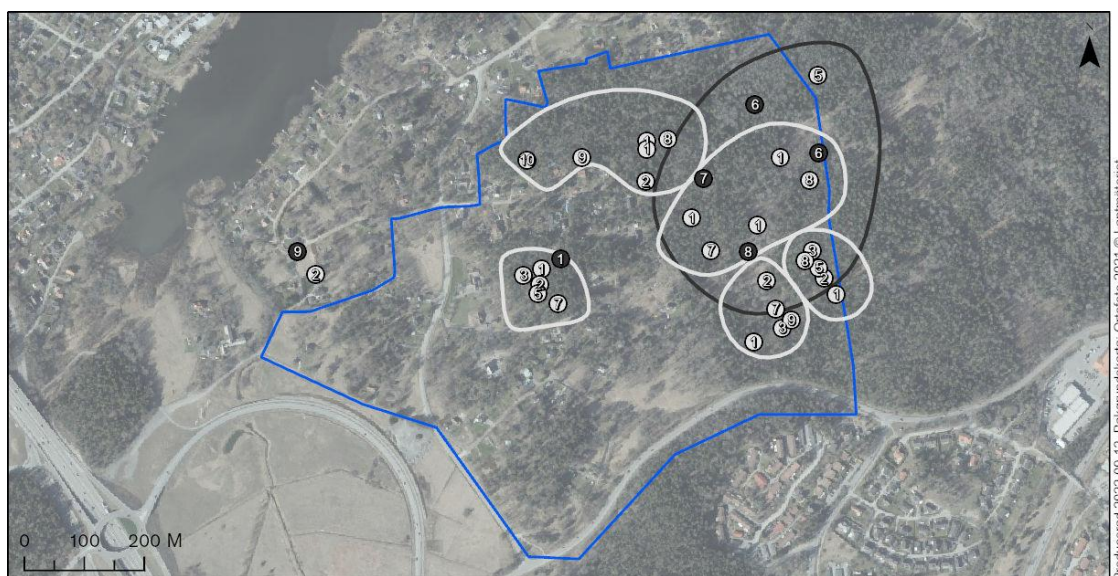
Det finns fynd från inventeringsområdet eller i nära anslutning till inventeringsområdet enligt databasen Artportalen, sökning 2000–2022. Fynd av arter som även noterades i samband med inventeringen 2022 redovisas i tabell 1. En art som inte noterades under inventeringen men som det finns fynd av enligt Artportalen är spillkråka (tabell 2).

Tabell 2. Tabellen visar arter registrerade på databasen Artportalen som bedöms ha fortplantningsområden eller viloplatsler inom utredningsområdet under åren 2022–2000. FD=Arten är upptagen i fågeldirektivets bilaga 1. RK=Rödliskategorier; NT=nära hotad.

Art	RK	I eller utanför dp-området	Förekomst/Häckningsstatus	Datum
Spillkråka	Fd/NT	Både inom och utanför inventeringsområde	Hackmärken	Artportalen 2016, 2019

Fynd- och fortplantningsområden-/revirkartor

I kartorna nedan, figur 3–6, redovisas förekomst av de påträffade naturvårdsrelevanta arterna. Om en art påträffades minst tre gånger inom utredningsområdet har fortplantningsområden/revir ritas ut. För mer information om metodik hänvisas till metodavsnittet under bilaga 1.

Fågelinventering - Översiktskarta, Norrby 2022

Inventeringsområde för revirkartering

Artobservation, siffra anger inventeringstillfälle

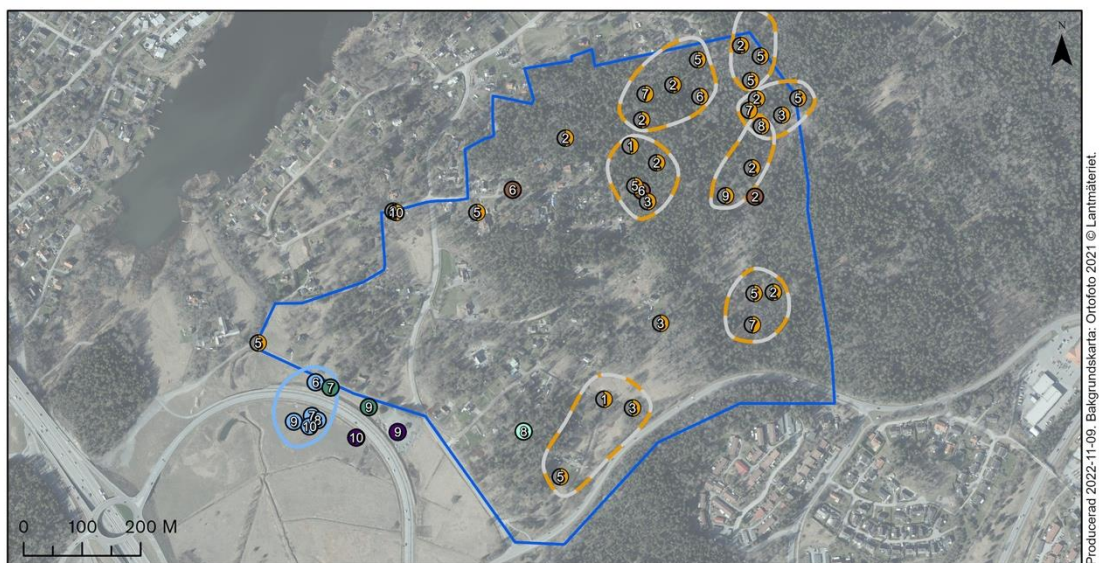
- Kråka
- Tofsmes

Avgränsningar för revir, färg kopplar till art

- Revir med trolig häckning
- Revir med konstaterad häckning

**EKOLOGI
GRUPPEN**

Figur 3. Revirkarta för kråka (rödlisad som NT) och naturvårdsarten tofsmes. På kartorna markeras observationerna som punkter numrerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är heldragna vid trolig häckning.

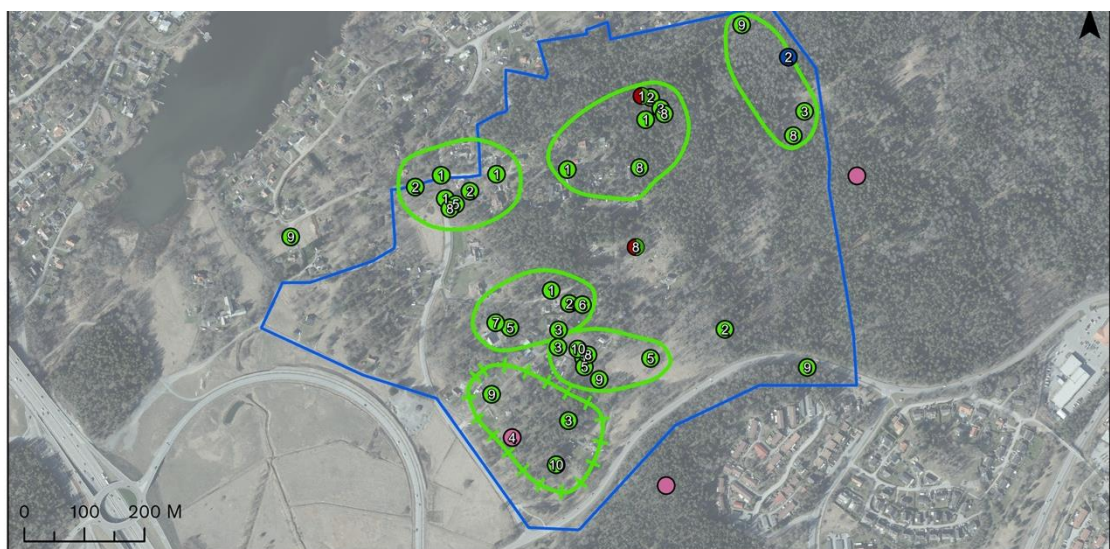
Fågelinventering - Påverkan, Norrby 2022

Inventeringsområde för revirkartering	Stenknäck
Artobservation, siffran anger inventeringstillfälle	Sånglärka
Björktrast	Trädlärka
Stare	Ängspiplärka

- Avgränsningar för revir, färg kopplar till art**
- Revir med trolig häckning

**:EKOLOGI
GRUPPEN**

Figur 4. Revirkarta för naturvårdsarterna sånglärka (rödlistad 2015) och stenknäck, samt observationer av björktrast (NT), stare (VU), trädlärka (Fd) och ängspiplärka (rödlistad 2015) för vilka inga säkra revir kunde noteras. På kartorna markeras observationerna som punkter numrerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är heldragna vid trolig häckning.

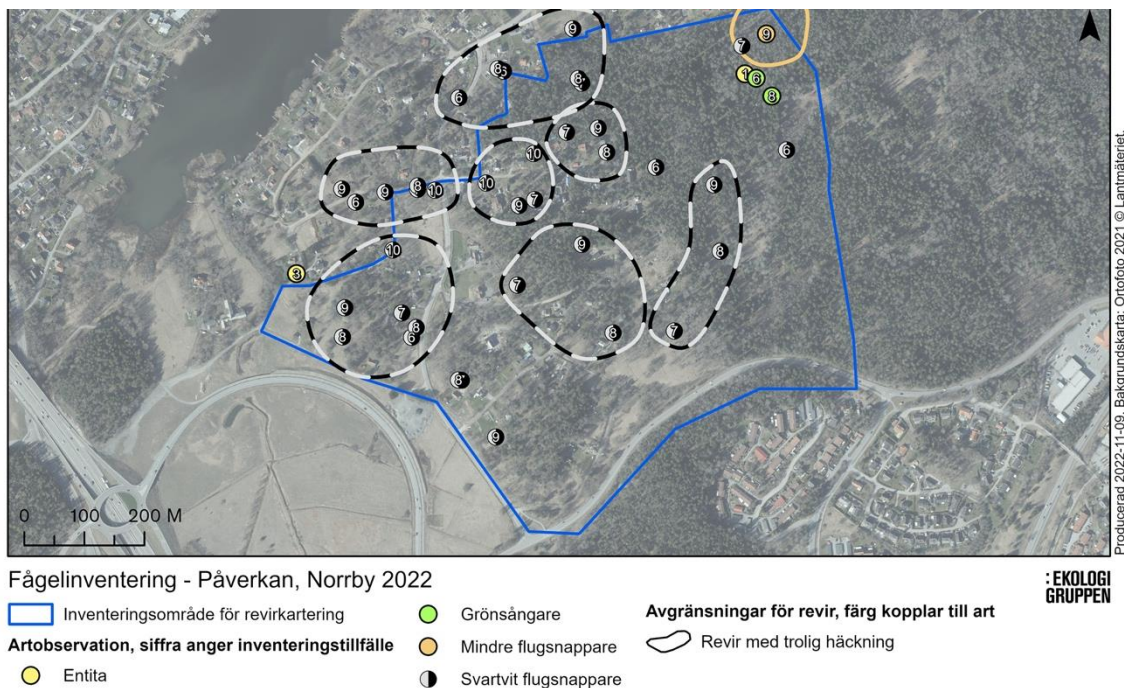
Fågelinventering - Påverkan, Norrby 2022

Inventeringsområde för revirkartering	Gröngöling
Artobservation, siffran anger inventeringstillfälle	Kattuggla
Grönfink	Skogsduva

- Avgränsningar för revir, färg kopplar till art**
- Revir med trolig häckning
 - Revir med konstaterad häckning

**:EKOLOGI
GRUPPEN**

Figur 5. Revirkarta för grönfink (EN) samt observationer av naturvårdsarterna gröngöling (rödlistad 2015), kattuggla och skogsduva för vilka inga säkra revir kunde noteras. På kartorna markeras observationerna som punkter numrerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är heldragna vid trolig häckning.

Figur 6. Revirkarta för svartvit flugsnappare (NT) och mindre flugsnappare (Fd) samt observationer av de nära hotade (NT) arterna entita och grönsångare för vilka inga säkra revir kunde noteras. På kartorna markeras observationerna som punkter nummerade efter observationstillfällena och revirgränserna med ovalt formade linjer. Linjerna är heldragna vid trolig häckning.

Naturvårdsrelevanta fågelarter med förekomst inom området

Nedan följer en kortare beskrivning av de påträffade arternas ekologi, status/trend och förekomst i området. Under status och trend motiveras varför en art har bedömts vara naturvårdsrelevant och alltså omfattats av en mer noggrann utredning. Detta omfattar arter som är rödlistade (faktaruta), arter listade i fågeldirektivets bilaga 1 (faktaruta), naturvårdsarter, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population (faktaruta). Information om arternas ekologi har inhämtats från Artfakta (ArtDatabanken 2022), om status och trender från Sveriges fåglar (Wirdheim 2021), övervakning av fåglarnas populationsutveckling (Green m. fl. 2021) och från Rödlistan 2020. Information om fågelarters förekomst i utredningsområdet har inhämtats från databasen Artportalen (sökning 2022–2000).

Björktrast (NT)

Ekologi

Björktrast häckar i skogar, ofta i anslutning till odlad mark. Den häckar också i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor verkar fungera som födosökmiljö. Den förekommer i olika slags miljöer som fjällbjörkskog, löv- och blandskog, parker, alléer, trädgårdar (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Björktrast, som var ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori NT - nära hotad. Populationen bedöms ha gått ner cirka 20 % de senaste åren (ArtDatabanken 2022). Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Förekomst i området

Björktrast observerades under födosök vid två tillfällen. Eftersom inga indikationer på häckning noterades i samband med inventeringen är bedömningen att björktrast inte häckade inom inventeringsområdet 2022.

Entita (NT)

Ekologi

Entita (figur 7) har relativt stort revir, 4–5 hektar, för att vara en så liten fågel. Entitan är en hålhäckare men kan inte själv hacka fram sitt hål utan är beroende av miljöer som erbjuder naturliga hål. I många av våra skogar kan det antas att naturliga bohål är en begränsande resurs för hålhäckare. Entitan får då konkurrera om bohålen med till exempel talgoxe och blåmes som finns i samma miljöer. Eftersom entitan är underlägsen gentemot dessa arter, får den ofta hålla till godo med hål av dålig kvalitet. Ofta får den använda hål som ligger längre ner och som utsätts mer frekvent av bopredatorer (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Entita som var ny på rödlistan 2020 missgynnas när varierade småmiljöer som skogsdungar, hagmarker och brynmiljöer försvinner. Även bristen på död ved och håltrad påverkar arten negativt. Enligt Wirdheim 2021 har entita minskat med cirka 20% de senaste 10 åren.

Förekomst i området

Entita noterades vid två tillfällen (figur 6). Observationerna gjordes på två olika platser inom inventeringsområdet. Bedömningen är att entita inte hade revir eller häckade inom inventeringsområdet 2022.

Figur 7. Den rödlistade mesen entita noterades vid två tillfällen men bedömdes inte häcka i inventeringsområdet

Gråkråka (NT)

Ekologi

Gråkråkan häckar i skogsmark, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar, i tätortsnära områden och liknande miljöer (ArtDatabanken 2022). Arten verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden men föredrar boplatser som ligger ostört från mänsklig aktivitet.

Status/trend

Gråkråka var ny på rödlistan 2020 (SLU 2020), och har inte varit rödlistad tidigare.

Förekomst i området

Ett par gråkråka bedömdes ha revir och häckade troligen i de östra delarna av inventeringsområdet. Kråka noterades vid fem inventeringstillfällen.

Grönfink (EN)

Ekologi

Grönfink (figur 2) är en i regionen allmänt förekommande art som var ny på rödlistan 2020 (ArtDatabanken 2022). Grönfink häckar i skogsbryn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar. Arten verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden och Ekologigruppen bedömer att dess indikatorvärde för värdefulla miljöer är ringa.

Status/trend

Arten har inte varit rödlistad tidigare, men den mycket kraftiga minskningen de senaste 10 åren, orsakad av sjukdomen gulknopp, har gjort att den placerats i hotkategorin starkt hotade arter (ArtDatabanken 2022).

Förekomst i området

Totalt sex par grönfink bedömdes ha revir inom inventeringsområdet (figur 5). För ett par kunde häckning konstateras. För övriga fem par var bedömningen att de troligen häckade. Fyra av paren hade revir i och nära villabebyggelsen med tomtmark i den västra delen, medan två av paren hade revir i lövskogsmiljöer längre österut i inventeringsområdet.

Gröngöling (rödlistad 2015)

Ekologi

Gröngöling förekommer främst i lövträds miljöer, gärna på gamla eller senvuxna träd med grov bark, skador, döda delar eller håligheter. Asp är ett viktigt värdräd för så väl häckning som födosökande (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Gröngöling var rödlistad 2015 men i den senaste rödlistan (2020) bedömdes artens population som livskraftig varför den togs bort. Gröngöling är fortfarande regionalt sällsynt varför Ekologigruppen väljer att utreda arten närmare.

Förekomst i området

Gröngöling hördes vid två tillfällen i samband med inventeringen (figur 5). Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022. Från databasen Artportalen (2021) finns ett fynd av gröngöling.

Grönsångare (NT)

Ekologi

Grönsångare häckar i slutna blandskogar med stort lövinslag (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Grönsångare är ny på rödlistan (ArtDatabanken 2020) på grund av populationsminskning de senaste 10–20 åren.

Förekomst i området

Sjungande grönsångare noterades vid två tillfällen i blandskog i den östra delen av inventeringsområdet (figur 6). Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022.

Järnsparv (LC, minskande trend)

Ekologi

Järnsparv förekommer i stora delar av Sverige. Den häckar i olika miljöer, till exempel i unga granbestånd, i fjällbjörkskog, i parker, i enbuskmarker och i trädgårdar (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Järnsparv är inte rödlistad men har över en 40-årsperiod haft en vikande trend (Green m.fl. 2021). Under den senaste 10-årsperioden har arten minskat med knappt 20% varför bedömningen är att järnsparv kan komma att bli rödlistad vid uppdatering av rödlistan 2025.

Förekomst i området

Enstaka observationer av järnsparv gjordes under inventeringen. Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022.

Kattuggla

Ekologi

Kattugglan är en stannfågel som främst påträffas i löv- och blandskogar med förekomst av äldre lövträd ofta i anslutning till odlad mark eller i parker. Den föredrar gamla ekar med hål som kan utgöra bohål (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Arten är klassad som livskraftig (ArtDatabanken 2020). Det innebär att den nationella bevarandestatusen kan bedömas som gynnsam.

Förekomst i området

Kattuggla hördes vid två tillfällen, dels under den ordinarie inventeringen, dels i samband med groddjursinventeringen den 16/4 (figur 5). Då hördes en individ ropa utanför inventeringsområdet i öster, varpå en annan individ svarade söder om inventeringsområdet. Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022. Bedömningen är också att det inte förekommer gamla grova hålträd för arten att häcka i.

Mindre flugsnappare

Ekologi

Mindre flugsnapparen förekommer nästan uteslutande i ogallrad, minst 50-årig skog. Sådana skogar påträffas ofta i blöt eller fuktig terräng, t.ex. nära stränder, kärr eller bäckar. En tänkbar orsak till att så många häckningslokaler är belägna på delvis vattenrika skogsmarker är att dessa skogar fortfarande i relativt många fall är eftersatta av skogsbruket (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Mindre flugsnappare, som omfattas av fågeldirektivets bilaga 1, har tidigare varit rödlistad men sedan 2015 anses populationen vara livskraftig.

Förekomst i området

En sjungande hane noterades den 7 juni i blandskog i nordöst (figur 6). Dagen därpå, den 8 juni, och den 9 juni, finns rapporter på databasen Artportalen om samma sjungande hane. Vid fältbesöket veckan därpå hördes inte arten. Mindre flugsnappare är svårinventerad och slutar sjunga direkt om den träffar en partner. Antingen har hanen sjungit och träffat en hona eller så har hanen flyttat på sig i brist på honor. Av försiktighetsskäl har vi bedömt att arten hävdade revir och troligtvis häckade.

Mindre hackspett

Ekologi

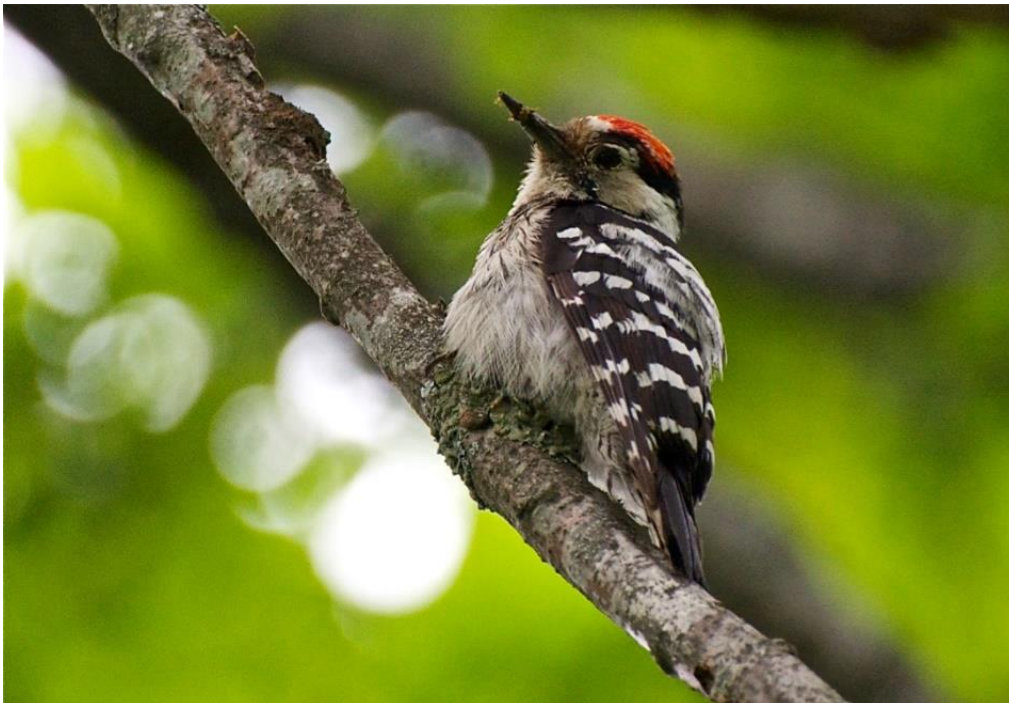
Mindre hackspett (figur 8) är Sveriges minsta hackspettsart med en kroppslängd av endast cirka 15 centimeter. Arten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd. Under vintern kan födosök ske även i äldre grandominerad skog, troligen för att den ger bättre skydd mot rovdjur och rovfåglar än ren lövskog. För häckning krävs döda lövträd, men boträd är sannolikt sällan en begränsande faktor. I stället tycks födotillgången under senvinter och vår vara en begränsande faktor (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Arten är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020). Mindre hackspett har varit upptagen på rödlistan de sista 20 åren. I början av 2000-talet var den klassad som sårbar (VU), men i de senaste rödlistorna har den klassats som nära hotad (NT).

Förekomst i området

Mindre hackspett hördes vid två tillfällen under inventeringen, båda gångerna från Drevviken. Arten bedöms inte häcka inom inventeringsområdet men att det ställvis förekommer lämpliga biotoper för arten i området.

Figur 8. Mindre hackspett, rödlistad som NT-nära hotad, hördes sjunga utanför inventeringsområdet. Bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet men att det finns lämpliga miljöer.

Skogsduva (Rödlistad 2005)

Ekologi

Skogsduvan är en hållbyggare vars utbredning sammanfaller i stora drag med förekomsten av lämpliga grova hålträd – främst ek – i anslutning till lämpliga födosöksområden på jordbruksmark. I brist på trädhål kan den även häcka i knipholkar, klippskrevor och ruiner. Den optimala häckningsbiotopen utgörs av ekbackar och lövängar/hagmarker med gamla träd, omgivna av öppna fält med goda möjligheter till födosök. Arten kan även häcka långt inne i barrskogar där den utnyttjar gamla bohål av spillkråka. Skogsduva flyttar söderut under september och oktober till övervintringsområden i södra Frankrike och norra Spanien (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Skogsduva var rödlistad 2000 och 2005, men är nu borttagen från rödlistan eftersom populationen numera bedöms vara livskraftig. Skogsduva är fortfarande regionalt sällsynt och är ofta knuten till lite mer ovanliga miljöer, som ekbackar.

Förekomst i området

Förflygande skogsduvor noterades vid två tillfällen. Arten bedömdes inte häcka inom inventeringsområdet 2022.

Stare (rödlistad VU)

Ekologi

Staren häckar oftast i grova träd med hål men kan också häcka i fågelholkar. Arten behöver en ganska varierad livsmiljö bestående av gräsmattor, åkrar, eller parker. Födosök sker oftast på marken och ibland långt ifrån bopplatsen (ArtDatabanken 2022). Staren är rödlistad som sårbar men är fortfarande tämligen vanligt förekommande i Stockholms län. Den har visst indikatorvärde för värdefulla och artrika naturmiljöer då den ofta häckar i gamla hålträd och är gynnas av ett varierat odlingslandskap. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden.

Status/trend

Stare är rödlistad som VU-sårbar, på grund av en populationsutveckling som varit nedåtgående under en lång tid. De senaste 20 åren har populationen minskat med drygt 40% (Wirdheim 2021). Enligt Green m.fl. 2021 visade inventeringar genomförda under sommaren på en fortsatt negativ trend, medan inventeringar från vintern 2020/2021 visade på en viss uppgång i antal starar. Uppgång förklaras delvis med mildare och snöfria vintrar.

Förekomst i området

Födosökande starar noterades vid två tillfällen vid de öppna gräsmarkerna i väster. Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022, men att gräsytorerna i väster nyttjas vid födosök.

Stenknäck

Ekologi

Stenknäck häckar främst i lövskog och parker. Mängden lövträd behöver dock inte vara särskilt stor, och det förekommer ofta att boet läggs i granskog någon kilometer från näringsplatsen. Boet är oftast tämligen högt placerat, gärna i körsbärsträd och i stora häggar (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Stenknäck förekommer främst i finare lövskogs- och parkmiljöer och tämligen höga krav på sin livsmiljö. Arten har inte varit rödlistad och populationen är på uppåtgående.

Förekomst i området

Sex par stenkäck bedömdes ha revir och häckade troligen i inventeringsområdet (figur 4). Fyra av paren hävdade revir i blandskogsmiljöer med stort lövinslag i den nordöstra delen av inventeringsområdet. Två av paren höll till i de södra delarna.

Stenskvätta (rödlistad 2005)

Ekologi

Stenskvättan är en marklevande art som föredrar öppna miljöer med kort markvegetation som t.ex. naturbetesmark, åkermark, steniga öar i yttre havsbandet samt kalfjäll. Eftersom stenskvättan är en hålhäckare är förekomst av lämpliga håligheter en förutsättning för häckning. I stenskvättans fall handlar det främst om en god tillgång på stenar, stenrösen och andra markhåligheter (ArtDatabanken 2020).

Status/trend

Stenskvätta var tidigare rödlistad (2005) men de senaste åren är populationstrenden stabil och lätt ökande.

Förekomst i området

Ett par stenskvätta noterades vid två tillfällen på jordvallar i väster, nära den öppna gräsytan. Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022.

Svartvit flugsnappare (NT)

Ekologi

Svartvit flugsnappare (figur 9) förekommer i all slags lövskogsmiljöer, från ädellöv- till triviallövskogar, till parker, trädgårdar och mindre dungar i jordbrukslandskapet. Arten häckar i hålträd, och är således beroende av att sådana finns och nyskapas i viss mängd för att kunna häcka. Arten är inte skygg eller störningskänslig och förekommer ofta i närheten av människor.

Status/trend

Svartvit flugsnappare var ny på 2020 års rödlista, och är fortfarande en tämligen vanlig art i större delen av landet, men har de senaste 20 åren minskat med nästan 40% på sommarpunktrutterna (Green m.fl. 2021). Arten är inte ovanlig i Stockholms stad.

Förekomst i området

Totalt sju par svartvit flugsnappare bedömdes ha revir och häckade troligen inom inventeringsområdet (figur 6). Alla paren hade revir i anslutning till villabebyggelse och tomtmark, eller i brynmiljöer.

Figur 9. Totalt sju par svartvit flugsnappare (NT) bedömdes ha revir i inventeringsområdet.

Sånglärka (rödlistad 2015)

Ekologi

Sånglärka häckar främst på jordbruksmark, men arten förekommer även på andra typer av öppna områden såsom mossar, hedrar och alvar. Sånglärkan föredrar öppna landskap och är oftast den vanligaste arten i öppna landskap med en stor andel öppna sädesfält (ArtDatabanken 2020).

Status/trend

Sånglärkan togs bort från rödlistan 2020 eftersom bedömningen var att populationen har stabiliserat sig.

Förekomst i området

Ett par sånglärka bedömdes ha ett revir och troligen häckade på den öppna gräsytan i väster (figur 4). Paret observerades på samma ställe vid fem tillfällen.

Tofsmes

Ekologi

Tofsmes (figur 10) är stannfågel och häckar ofta i äldre moss- och lavrik granskog eller i hållmarkstallskog (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Arten är inte rödlistad men är enligt Ekologigruppen en skyddsvärd och känslig art. Tofsmesen är en god indikator för värdefull tallskog och brukar ofta användas som modellart för att illustrera svårspredda barrskogsarter som kräver god ekologiska spridningssamband. Arten saknas oftast helt som häckfågel i områden där spridningssamband för tall är svaga eller saknas (ArtDatabanken 2022).

Förekomst i området

Fem par tofsmes bedömdes ha revir i barrskogsmiljöer, framförallt i de östra delarna av inventeringsområdet (figur 3). Att paren häckade bedöms som troligt.

Figur 10. Fem par tofsmes bedömdes häcka inom inventeringsområdet 2022.

Tornseglare

Ekologi

Tornseglaren är en typisk hålhäckare där majoriteten av beståndet numera är helt knutet till mänsklig bebyggelse. Den vanligaste boplatsen utgörs av de håligheter som finns under storkupiga takpannor, men den utnyttjar även andra håligheter och nischer i större byggnader (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Tornseglare är rödlistad som starkt hotad (EN) på grund av en kraftig populationsminskning de senaste 15–20 åren. Trenden är fortfarande nedåtgående för arten.

Förekomst i området

Tornseglare noterades vid födosök. Arten bedöms inte häcka inom inventeringsområdet.

Trädlärka (Fd)

Ekologi

Trädlärkan vill ha varma, torra och soliga miljöer, och häckar i öppna områden med gles förekomst av träd. Arten finns särskilt ofta på tallhedar, hyggen med lämnade fröträd eller hänsynsträd, glesa skogsplanteringar, större hällmarksområden och sandtäkter (ArtDatabanken 2022).

Status/trend

Trädlärka har en positiv trend och arten verkar öka i Sverige.

Förekomst i området

Trädlärka hördes vid endast ett tillfälle och bedömningen är att arten inte häckade eller hade revir i inventeringsområdet.

Ängsbiplärka (rödlistad 2015)

Ekologi

Ängsbiplärka är mest knuten till fuktiga-friska gräsmarker och fukthedar, t.ex. betesmarker, högmossar, alvarmark och strandängar. Den förekommer också sparsamt på ren jordbruksmark och ibland även på större hyggen. Arten är också mycket allmän på fjällhedar.

Status/trend

Ängsbiplärka var rödlistad fram till 2020 men är numera borttagen från rödlistan. Populationen har ökat under de sista 10 åren.

Förekomst i området

Sjungande ängsbiplärka noterades vid två tillfällen på de öppna gräsytorerna i väster. Något säkert revir kunde inte avgränsas och bedömningen är att arten inte häckade inom inventeringsområdet 2022.

Övriga fågelarter

I samband med inventeringen noterades mer vanligt förekommande fågelarter vilka redovisas i tabell 3.

Tabell 3. Tabellen redovisar övriga fågelarter påträffade i området i samband med inventeringen, samt uppskattat antal par.

Svenskt namn	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par	Datum
Blåmes	Permanent revir	Trolig häckning	12	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Bofink	Permanent revir	Trolig häckning	12	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Domherre	Obs i häcktid	Möjlig häckning	1	18/3, 7/6
Dubbeltrast	Spel, sång	Möjlig häckning	1	30/3, 3/6
Gransångare	Spel, sång	Möjlig häckning	1	
Grå flugsnappare	Spel, sång	Möjlig häckning	8	3/6, 7/6
Gråsiska	Obs i häcktid	Förflygande	–	18/3
Grönsiska	Spel, sång	Möjlig häckning	1	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6
Gärdsmyg	Permanent revir	Trolig häckning	8	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 3/6, 7/6, 15/6
Gök	Spel, sång	Möjlig häckning	1	15/6
Koltrast	Permanent revir	Trolig häckning	16	18/3, 30/3, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Korp	Förflygande	Ej häckning	1	18/3, 30/3
Kungsfågel	Permanent revir	Trolig häckning	6	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Ladusvala	Obs i häcktid	Förflygande	5	6/5, 3/6, 15/6
Lövsångare	Permanent revir	Trolig häckning	12	6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Mindre korsnäbb	Spel, sång	Möjlig häckning	2	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 3/6, 7/6
Morkulla	Obs i häcktid	Möjlig häckning	1	12/4
Nötskrika	Permanent revir	Trolig häckning	2	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Nötväcka	Permanent revir	Trolig häckning	8	18/3, 30/4, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Ormvråk	Par i lämplig häckbiotop	Möjlig häckning	1	30/3, 12/4, 25/4, 3/6, 7/6, 15/6
Pilfink	Permanent revir	Trolig häckning	1	3/6
Ringduva	Permanent revir	Trolig häckning	5	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Rödhake	Permanent revir	Trolig häckning	8	18/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Rödstjärt	Obs i häcktid	Möjlig häckning	3	19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Skata	Permanent revir	Trolig häckning	2	18/3, 12/4, 19/5, 3/6, 7/6, 15/5
Steglits	Spel, sång	Förflygande	1	18/3, 12/4, 25/4, 19/5, 3/6, 15/6
Stjärtmes	Permanent revir	Trolig häckning	2	18/3, 25/4, 19/5
Större hackspett	Permanent revir	Trolig häckning	8	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6
Svarthätta	Permanent revir	Trolig häckning	5	25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Svartmes	Permanent revir	Trolig häckning	9	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Sädesärla	Obs i häcktid	Möjlig häckning	4	19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Sävsångare	Spel, sång	Möjlig häckning	1	7/6
Talgoxe	Permanent revir	Trolig häckning	12	18/3, 30/3, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Taltrast	Permanent revir	Trolig häckning	9	18/3, 30/4, 12/4, 25/4, 6/5, 19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Trädgårdssångare	Spel, sång	Möjlig häckning	2	19/5, 3/6, 7/6, 15/6
Trädkrypare	Spel, sång	Trolig häckning	2	18/3, 30/4, 12/4, 25/4, 3/6, 7/6
Trädpiplärka	Spel/sång	Möjlig häckning	2	
Törnsångare	Spel/sång	Möjlig häckning	1	3/6, 15/6

Bedömning av påverkan

Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att döda, skada eller störa fåglar. Under förutsättning att avverkning och markberedning genomförs utanför häckningstid är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte utlöses vad gäller förbuden mot att döda och skada fåglar, och att förstöra ägg. Denna åtgärd gäller för samtliga inom området häckande fågelarter. Häckningstiden för fågelarter som förekommer i planområdet infaller ungefär mellan 15 mars och 15 augusti.

Påverkan på arter och spridningssamband

Utifrån kartunderlag med kartor och beskrivningar för planerna i området och med resultaten från fågelinventeringen görs på följande sidor en bedömning av hur planerna i området kan komma att påverka fågelarter med revir och häckningar inom planområdet. Vidare redovisas översiktligt hur den planerade bebyggelsen kan komma att påverka fågelarters möjligheter till spridning inom, och till och från området. Slutligen ges förslag på åtgärder för att gynna fågellivet i inventeringsområdet.

Fågelinventering - Påverkan, Norrby 2022

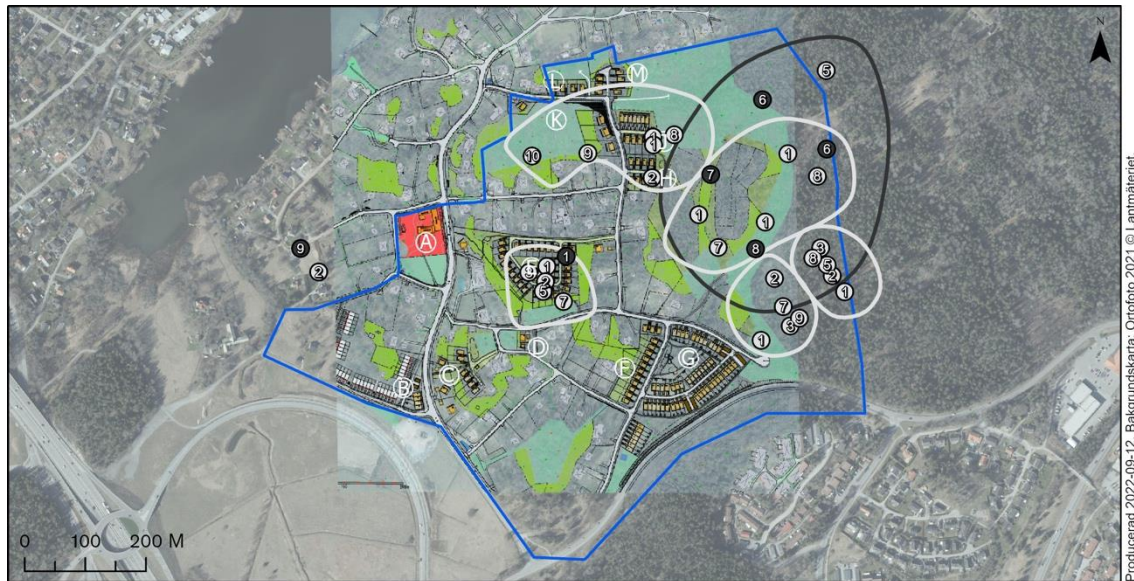
Inventeringsområde för revirkartering	Grönfink	Revir med trolig häckning
Artobservation, siffran anger inventeringstillfälle	Kattuggla	Revir med konstaterad häckning
Grönfink	Skogsduva	

**EKOLOGI
GRUPPEN**

Figur 11. Kartan redovisar planerad bebyggelse och revir av grönfink, samt observationer av grönfink, kattuggla och skogsduva.

Grönfink

Av de sex revir av grönfink som bedömdes finnas i inventeringsområdet ligger tre av reviren delvis i områden där bebyggelse planeras (A, D, E, F, G, H, J), figur 11. Grönfink häckar i skogsbyn och dungar, men även i parker och trädgårdar. Bedömningen är att den planerade bebyggelsen endast innebär försumbar påverkan på grönfink. De nya miljöerna som skapas i form av parkmiljöer och tomtmark kan innebära att lämpliga biotoper för grönfink skapas.

Fågelinventering - Påverkan, Norrby 2022

**EKOLOGI
GRUPPEN**

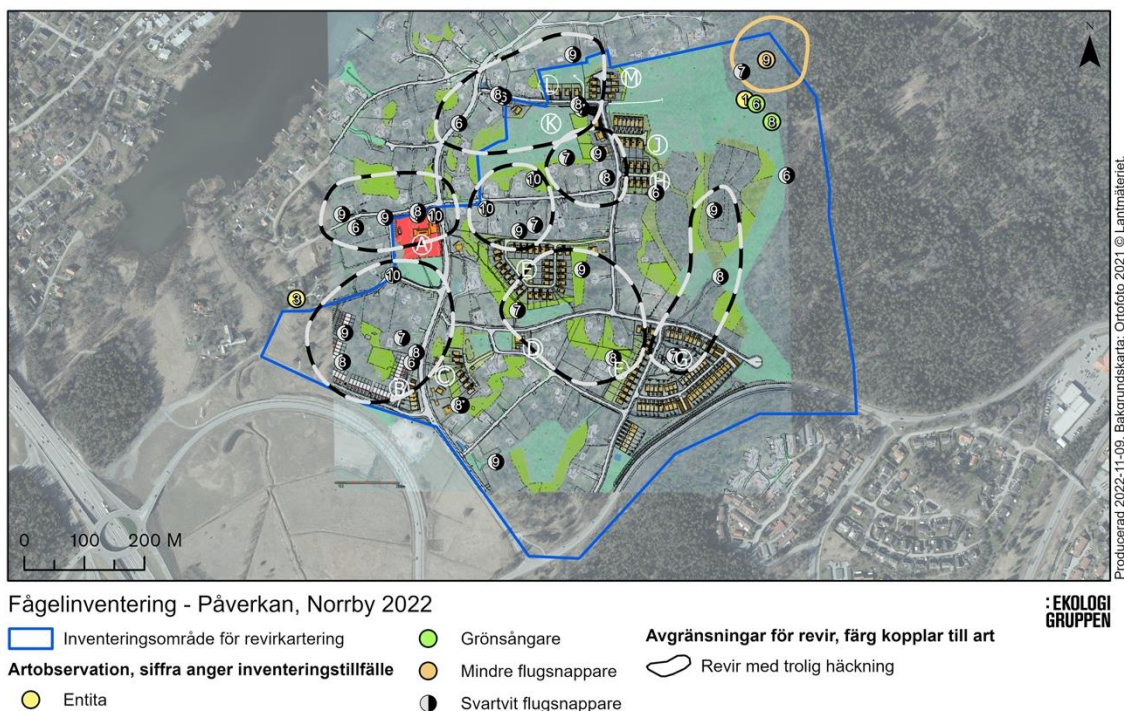
Figur 12. Kartan redovisar planerad bebyggelse och revir av skogsfåglarna kråka (NT) och tofsmes.

Gråkråka

Gråkråka bedöms inte påverkas av planerad bebyggelse eftersom reviret var beläget i den västra delen av inventeringsområdet som inte kommer att påverkas av bebyggelse, figur 12. Arten förekommer ofta nära människoskapade miljöer.

Tofsmes

Av de fem revir av tofsmes som identifierades under inventeringen ligger tre i barrskogsområden i den östra delen av inventeringsområdet, figur 12. Två av reviren ligger i områden som delvis kommer att påverkas av bebyggelse (E, H, J, K). Bedömningen är det inte kommer bli någon större påverkan på tofsmes, men ytan barrskog inom inventeringsområdet minskar vilket på sikt kan medföra negativ påverkan på arten om mer områden med barrskog tas i anspråk.

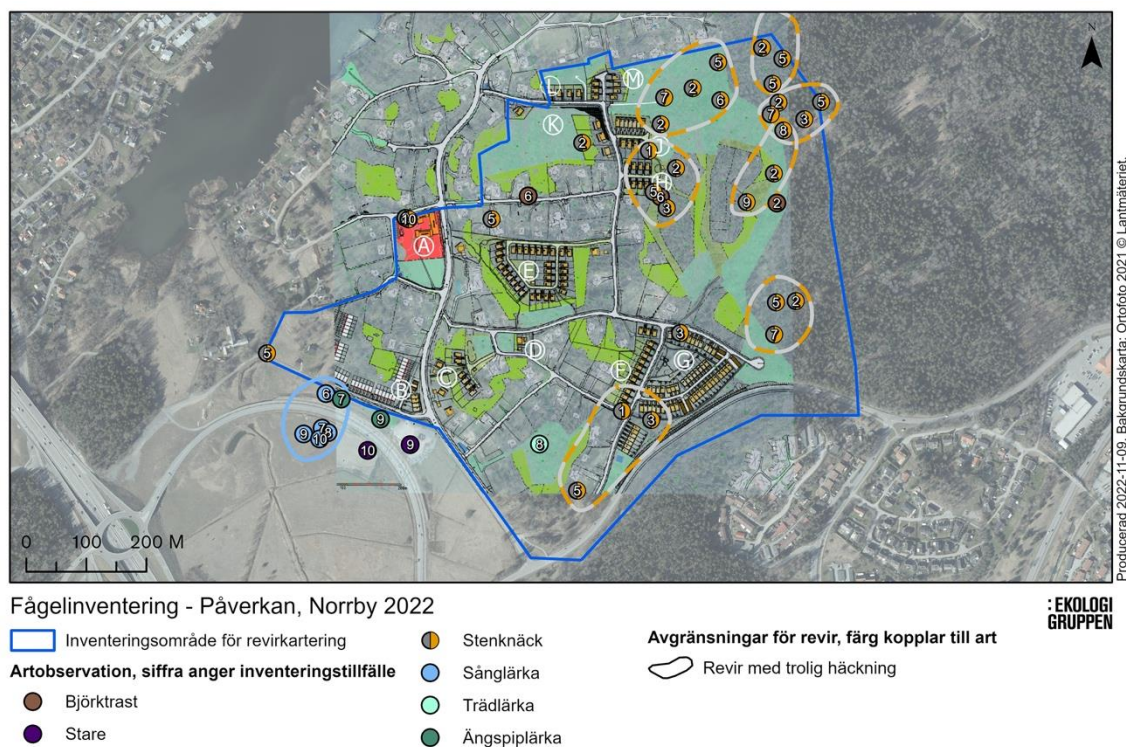
Figur 13. Kartan redovisar planerad bebyggelse och revir av mindre och svartvit flugsnappare, samt observationer av entita och grönsångare.

Mindre flugsnappare

Mindre flugsnappare bedöms inte påverkas av den planerade bebyggelsen, figur 13.

Svartvit flugsnappare

Totalt sju revir av svartvit flugsnappare bedömdes finnas i inventeringsområdet, figur 13. Alla reviren ligger delvis i områden planerade för bebyggelse (A, B, C, D, E, F, G, H, J, K, L, M). De flesta av de identifierade reviren är i områden som idag utgörs av villabebyggelse med trädgårdar och i mindre skogsdungar insprängda mellan bebyggelse. Svartvit flugsnappare häckar förutom i löv- och blandskogar också i trädgårdar och parker. Arten häckar i hålträd men i tätbebyggda områden föredrar den att häcka i fågelholkar. Bedömningen är att arten inte kommer att påverkas negativt eftersom nya livsmiljöer sannolikt kommer att skapas i samband med den nya bebyggelsen i form av trädgårdar och parker. En allmän åtgärd som gynnar arten är att sätta upp fågelholkar.

Figur 14. Kartan redovisar planerad bebyggelse och revir av stenknäck och sånglärka, samt observationer av stare, björktrast, trädlärika och ängspiplärka.

Stenknäck

Totalt sju revir av stenknäck bedömdes finnas i inventeringsområdet. Fem av reviren bedöms ligga utanför planerad bebyggelse, medan två av reviren delvis ligger inom planerad bebyggelse (H och F,G), figur 14. Stenknäck häckar främst i lövskog och parker. Bedömningen är att påverkan på stenknäck blir försumbar eftersom det endast är mindre områden av reviren som tas i anspråk. Lämpliga miljöer kommer fortsättningsvis att finnas kvar i inventeringsområdet.

Sånglärka

Ett revir av sånglärka noterades på de öppna gräsmarkerna sydväst om inventeringsområdet, figur 14. Om gräsmarkerna lämnas opåverkade är bedömningen att sånglärka inte påverkas.

Påverkan på spridnings samband

Fågelarters möjlighet till spridning kommer att försämrans eftersom delar av befintlig naturmark tas i anspråk, men bedömningen är att möjlighet till spridning ändå kommer att finnas kvar. Befintlig tomtmark i området, ofta med god förekomst av träd och buskar, kan underlätta och möjliggöra spridning även efter att delar av området bebyggs. Den planerade bebyggelsen är placerad så att det fortsättningsvis finns områden med naturmark och befintlig tomtmark kvar vilket främjar arters möjlighet till spridning. Den planerade bebyggelsen utgörs främst av radhus och villabebyggelse vilket sannolikt innebär att husen är två, tre våningar höga. Att hushöjderna är förhållandevis låga medför att arter fortsättningsvis kan ha möjlighet till sikt mellan möjliga habitat.

Barrskogsarter

För arter kopplade till barrskog, till exempel tofsmes, innebär bebyggelsen som är planerad till område E, delar av G, H, J, K, L, M att ett större område med barrskog försvinner. Det kan innebära att möjligheter till spridning försämras, men bedömningen är att möjlighet till spridning ändå kommer att finnas kvar.

Löv- och blandskogsarter

Bebyggelse av A, B, C, G innebär att löv- och blandskogsmiljöer delvis försvinner. Arter som häckar i dessa miljöer 2022 var till exempel grönfink, stenknäck och svartvit flugsnappare. Dessa arter kan även häcka i parkartade miljöer, i trädgårdar och i skogsbryn. Liknande miljöer kommer sannolikt att finnas kvar eller skapas i samband med exploateringen

Förslag på åtgärder

Den planerade bebyggelsen innebär att befintlig naturmark kommer att försvinna. En ökad mängd boende i området innebär sannolikt ett ökat besöksstryck på de kvarvarande naturmiljöerna. Nedan listas generella förslag på åtgärder i syfte att gynna fågellivet.

Bevara gamla träd, hålträd och torrträd. En kontinuerlig förekomst av gamla, rötade och ihåliga träd bör eftersträvas.

Bevara och utveckla stående död ved, skapa faunadepåer. I skogsområdet i öster och i sumpskogen förekommer hålträd av asp, klibbal och enstaka torrträd. Dessa träd är viktiga som häckningsplatser för flera arter. Genom veteranisering av träd kan tiden som det tar för ett träd att åldras snabbas på. Nedtagna träd kan läggas upp i så kallade faunadepåer.

Sätt upp fågelholkar. För flera fågelarter, till exempel stare, svartvit flugsnappare och mesfåglar är tillgången till lämpliga håligheter att bygga bo i en starkt begränsande faktor. Tidigare skötsel av naturmarken har sannolikt inneburit att gamla, rötade och döda träd har avverkats och det råder därför brist på lämpliga hålträd. Genom att sätta upp holkar som är särskilt utformade för respektive art kan förutsättningarna för arterna förbättras väsentligt. Holkarna för stare ska sättas upp i eller strax innanför brynen. Holkar för svartvit flugsnappare kan sättas såväl i brynen som längre in i trädklädda miljöer.

Utveckla brynmiljöer. Gynna en artrikedom av träd och buskar i skogsbryn. Exempel på blommande och bärande träd och buskar är rönn, oxel, sälj, slån, hagtorn och nypon.

Kanalisera besökare till de befintliga stigarna. I dagsläget löper flera stigar genom skogsområdena i öster. Stigarna medför att störning på fågellivet och slitage på omkringliggande mark minskar.

Artskyddsförordningen

Beslutade förändringar i lagstiftningen 2022

Den 16 juni 2022 fattade regeringen beslut om att förändringar i artskyddsförordningen. Dessa förändringar trädde i kraft den 1 oktober 2022 (Regeringskansliet 2022). Förändringarna som berör fåglar omfattas av förordningens 4 §.

Artskyddsförordningen 4 § fr.o.m. 1/10 2022

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Skrivningen i punkt 4 i den tidigare förordningen angav att fortplantningsområden och viloplats ej fick skadas eller förstöras (faktaruta s. 22). Detta strikta skydd som omfattade alla vilda fåglar utgår nu alltså.

Skyddet inriktas nu på arter där påverkan i form av skogsbruk eller exploatering kan leda till att arternas populationer (regionalt eller lokalt) påverkas negativt. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen angående förändringen att befintlig praxis att begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2022). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå. Naturvårdsrelevanta arter omfattar som regel arter ur följande kategorier:

- rödlistade arter,
- arter listade i fågeldirektivets bilaga 1
- arter som har en liten lokal, regional eller nationell population

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen ska lagen tolkas som att det efter den 2022-10-01 inte längre finns ett strikt skydd mot att skada fortplantningsområden. Detta skydd ersätts då av förbud mot att störa arter så att deras population kan skadas.

Fågelarter som behandlas med noggrann utredning

Rödlistan - rödlistekategorier

Den svenska rödlistan utarbetas av Artdatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistekategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC).

Fågelarter listade i bilaga 1 till artskyddsförordningen

Här listas arter som omfattas av fågelarter som ingår i fågeldirektivets bilaga 1. För dessa arter ska respektive medlemsstat upprätta skyddade livsmiljöer.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Tillfredsställande population

En EU-dom från mars 2021 innebar att det inte var tillåtet att negativt påverka lokal population/bevarandestatus av någon fågelart. Den nya lagstiftningen innebär att det nu istället är förbjudet att skada eller avsiktligt störa vilda fåglar så att det finns risk att en arts population inte längre kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå eller att möjligheten att återupprätta en redan liten population till en tillfredsställande nivå förhindras.

Om en sådan negativ påverkan kan förutses, kan i vissa fall verk samma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller biotopförbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Referenser

Tryckta källor:

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. Skånes Fågelatlas. SkOF, Vellinge. Skånes fågelatlas-den skånska häckande fågelfaunans utveckling enligt de båda atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2019. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2019. Lunds universitet.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2021. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021. Lunds universitet.

Ekologigruppen 2015. Landskapsanalys och naturvärdesbedömning i Norrby, Haninge kommun.

Ekologigruppen 2017. Miljökonsekvensbeskrivning för naturvärden, rekreation och friluftsliv Detaljplan Norrby, södra etappen, Haninge kommun.

Naturvårdsverket 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda fåglar. 2010-12-21. Kapitel förenklad revirkartering.

Naturvårdsverket 2012. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2012-06-21 (Författare Sören Svensson).

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

Digitala källor:

Artdatabanken 2022. Artfakta. Webverktyg för sökning om fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> Hämtad: 2022-03-16, 2022-06-27

Artportalen 2022. Artportalen, rapportssystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2021-08-16)

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier. <http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Svensk Fågeltaxering. Uttag 1998-2021. <http://www.fageltaxering.lu.se>.

Wirdheim 2019. Sveriges fåglar 2019. Resultat från inventeringar gjorda till och med 2018. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, Artdatabanken, SLU

Wirdheim 2020. Sveriges fåglar 2020. Resultat från inventeringar gjorda till och med 2019. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, Artdatabanken, SLU

Wirdheim 2021. Sveriges fåglar 2021. Resultat från inventeringar gjorda till och med 2020. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, Artdatabanken, SLU

Bilaga 1. Inventeringsfakta

Nio besök genomfördes i planområdet genom att området systematiskt gick igenom enligt gängse metodik. Vid fältbesöken användes en iPad med programvara Fieldmaps för att registrera fågelobservationer. Vid varje observation av naturvårdsrelevant fågel noterades art, plats, om möjligt kön, antal, häckningskriterie/aktivitet.

Inventeringarna startade i soluppgången under dagar med klart väder och svaga vindar. I tabell 7 redovisas tidpunkter och inventerare för inventeringstillfällena.

Tabell 7. Tidpunkt för inventeringstillfällena och inventerare.

Besök nr	Datum	Inventerare
1	2022-03-18	Aron Norrby
2	2022-03-30	Magnus Nilsson
3	2022-04-12	Fingal Gyllang
4	2022-04-25	Magnus Nilsson
5	2022-05-06	Aron Norrby
6	2022-05-19	Magnus Nilsson
7	2022-06-03	Aron Norrby
8	2022-06-07	Aron Norrby
9	2022-06-15	Fingal Gyllang

Bilaga 2. Metodik

Fältinventering

Två metoder har använts vid inventeringen: revirkartering och atlasinventering. Genom att kombinera de båda metoderna ges svar på hur många revir av en specifik art det finns inom ett område, och om det rör sig om konstaterad, trolig eller möjlig häckning. Denna information redovisas i respektive artkarta. Nedan redovisas de två metoderna närmare.

Metod Revirkartering

Fågelinventeringen har genomförts i fält genom metod: Fåglar, revirkartering, generell metod (Naturvårdsverket 2012). Undersökningstypen är den vanligaste metoden för bestämning av tätheter för fågelarter i landmiljöer. För de flesta av arterna bestäms det absoluta antalet häckande fågelpar genom att deras revir kartläggs inom en avgränsad areal.

Metodiken föreslår åtta till tio besök i fågelfattiga skogar och 10–12 besök i fågelrika skogar. (Naturvårdsverket 2010). Totalt genomfördes nio besök i inventeringsområdet.

Inventeringen har framförallt omfattat naturvårdsrelevanta fågelarter som hävdar revir genom sång dagtid. Med naturvårdsrelevanta arter menas här rödlistade arter, arter listade i fågeldirektivets bilaga 1, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population. För dessa arter har revir ritats ut. I områden där bedömningen är att det finns förutsättningar för nattaktiva arter, till exempel ugglor och nattskärar, har ett till två besök förlagts nattetid. Rovfåglar karteras inte med god säkerhet med den metod som använts bedöms häckning av rovfåglar ha uppmärksammas.

Vid en revirkartering tar man hänsyn till att det måste finnas observationer från flera besök i varje revir. Antalet observationer som behövs för att revir ska godkännas är tre om antalet inventeringstillfällen är nio. Man tar också hänsyn till samtidiga observationer mellan närliggande revir för att avgöra om det rör sig om ett, två eller flera revir (Naturvårdsverket 2012).

Markeringen för observationen där fågeln uppehåller sig gjordes på handdator. Om individen förflyttade sig sattes en punkt med samma ID-nummer. Detta för att dubbelräkning inte skulle ske. Med grund i antalet observationer under alla inventeringstillfällena och individernas beteende görs en samlad bedömning om arternas revir.

Arter som inte omfattas av revirkarteringen är lokalt mycket vanliga arter som exempelvis lövsångare, blåmes, talgoxe, skata och bofink. Dessa arter noteras bara genom uppskattning av antalet par i detaljplaneområdet, samt häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (BirdLife 2012).

Metod atlasinventering

Revirkarteringen kompletterades med undersökningstyp atlasinventering (Bengtsson, K. & Green, M. 2013), enligt metodik från svensk fågelatlas (BirdLife 2012). En atlasinventering visar de olika fågelarternas utbredning i landskapet under häckningstid. Under en atlasinventering letar man efter och registrerar häckande fåglar i det område inventeringen avser. Metodiken bygger på ett system med 20 olika häckningskriterier som på olika sätt påvisar säker, trolig eller möjlig häckning av alla förekommande arter inom området (Bengtsson, K. & Green, M. 2013).

Häckningskriterier

För varje art och revir noteras högsta häckningskriterium enligt metodik svensk fågelatlas (BirdLife 2012), tabell 4. Fågeln's aktivitet noteras i en av de tjugo kategorier av häckningskriterier (ex sång, föda till ungar etc.). Aktiviteterna gav sedan bedömningen häckning i kategorierna möjlig häckning (en observation av fågeln i häcktid), trolig häckning (permanent revir, varnande fåglar etcetera), konstaterad häckning (observerad med mat till ungar, bo eller nyligen flygga ungar sedda).

Tabell 4. Häckningskriterier/aktiviteter enligt Birdlife

Konstaterad häckning	Trolig häckning	Möjlig häckning
1. Bo, ägg/ungar	12. Ruvfläckar	17. Par i lämplig häckbiotop
2. Bo, hörda ungar	13. Upprörd/varnande	18. Spel/sång
3. Ruvande	14. Besök på trolig boplat	19. Obs. i häcktid, lämplig biotop
4. Äggskal	15. Parning/parningsceremonier	20. Obs. i häcktid
5. Föda åt ungar	16. Permanent revir	
6. Bär exkrementssäck		
7. Besöker bebott bo		
8. Pulli, nyligen flygga ungar		
9. Nyligen använt bo		
10. Avledningsbeteende		
11. Bobygge		

Om en fågel påträffades vid ett eller två tillfällen med högsta häckningskriterie (besöker bebott bo, föda åt ungar, avledningsbeteende etcetera) bedömdes det vara konstaterad häckning och ett revir ritades in, trots att fågeln endast observerades vid ett eller två tillfällen. Metod ”Revirkartering” säger att tre observationer behövs av en art för att revir ska godkännas.

Läsanvisning till fortplantningsområden-/revirkartor

I kartorna, figur 3–6, redovisas förekomst av de påträffade naturvårdsrelevanta arterna. Om en art påträffades minst tre gånger inom utredningsområdet har fortplantningsområden/revir ritats ut. Fågelarternas aktivitet noterades enligt de tjugo kategorier av häckningskriterier som finns i metodik för svensk fågelatlas (BirdLife 2012). Aktiviteterna låg sedan till grund för bedömningen av häckningsindicium i kategorierna möjlig häckning (enstaka observation av fågeln i häcktid), trolig häckning (permanent revir, varnande fåglar etcetera) och konstaterad häckning (observerad med mat till ungar, bo eller observation av ungar som just lärt sig att flyga). Det ska påpekas att de avgränsade fortplantningsområdena/reviren i kartorna inte anger exakta avgränsningar utan att det utgörs av evidensbaserade bedömningar. När fortplantningsområden/revir ritats in på kartan har hänsyn tagits till var observationerna av fågeln är gjord, vilken naturtyp arten ofta är knuten till, uppgifter om storlek på revir för respektive art (ArtDatabanken 2022), samt observationer av samma art i intilliggande fortplantningsområden/revir. I vissa fall så är osäkerheten vad gäller avgränsningen av fortplantningsområdet/reviret extra stor. Då markeras detta med särskild avgränsning på kartorna.

2022-11-15

Inventering av groddjur i Norrby

Groddjur och lekmiljöer

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Skanska Sverige AB

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2022-11-15

Uppdragsansvarig: Fredrik Engdahl

Medverkande: Dan Jansson och Michael Wzdulski

Rapporten bör citeras: Engdahl, F. Jansson, D. 2022. Inventering av groddjur i Norrby. Ekologigruppen AB.

Intern granskning av rapport: ahl 2022-06-22

Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen AB

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 9445

Bild på framsidan: Fredrik Engdahl

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Bakgrund och syfte	5
Metodik	7
Skyddet av groddjur	9
Resultat	10
Fynd från inventeringen	10
Inventerade objekt	12
Bedömning av påverkan	14
Påverkan på arter och spridningssamband	14
Förslag till anpassningar och åtgärder	15
Rekommendationer och upplysningar	15
Förslag till ytterligare utredningar	16
Referenser	17
Bilaga 1. Lagskydd för groddjur	18
Skydd enligt artskyddsförordningen	18
Bilaga 2. Groddjuren och deras ekologi	20
Groddjurens betydelse	20
Groddjurens livscykel	20
Egentliga grodor	20
Vattensalamandrar	21
Referenser	22

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en inventering av groddjur, i Norrby, Huddinge kommun. Utredningen har tagits fram som ett underlag till arbete med planprogram för Norrby.

Målet med groddjursinventeringen är att fastställa om groddjur nyttjar de vattenmiljöer som finns inom projektplanens område för lek, och att identifiera vilka arter som förekommer.

Syftet med uppdraget har varit att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta groddjur i arbetet med planeringen av området, för att uppfylla de lagkrav som finns enligt artskyddsförordningen (2007:845).

Det inventerade området utgörs av småvatten och diken i Norrbyskogen. Ett småvatten strax utanför inventeringsområdet inkluderades också.

Inventeringen av området utfördes under tre kvällar/nätter, 19e april, 2a maj och 16e maj. Under inventeringen påträffades två arter av groddjur, mindre vattensalamander (*Lissotriton vulgaris*) och vanlig groda (*Rana temporaria*). Inga spelande groddjur kunde höras under inventeringen och inga romklumpar kunde observeras. Under inventeringsperioden har inte heller några fynd av groddjur rapporterats till Artportalen inom inventeringsområdet. Tidigare har dock två fynd av arten Åkergroda (*Rana arvalis*) rapporterats i Norrbyskogen strax nordöst om inventeringsområdet.

Utifrån förutsättningarna i Norrbyskogen avgränsades tre möjliga lekvatten, varav två ligger inom området och ett på gårdet väster om området. Skogsområdet består av barrskogsmiljöer med delvis sumpiga områden. I östra delen övergår skogen till en mer igenväxande, tidigare hävdad mark med inslag av lövträd och buskar, samt åkermark i sydöst.

De två arter av groddjur som observerats i Norrbyskogen; mindre vattensalamander och vanlig groda är fridlysta och finns upptagna i 6 § artskyddsförordningen. Det innebär att själva djuren är skyddade i alla levnadsstadier (från ägg till vuxna).

Det enda utpekade lekvattnet som påverkas av planerna i området är en sumpskog i slutet av Gammelgårdsvägen. Det är oklart exakt hur stor påverkan blir, men en inmätning av våtmarken ska genomföras. Övervintringsmiljöer bedöms finnas dels på östra sidan om Norrbyvägen, dels i närområdet kring sumpskogen och dels i större områden kring den tidigare jordbruksmarken nära det utpekade diket. Miljöer som nyttjas under sommaren överensstämmer till stor del med övervintringsmiljöerna, men innefattar även ytterligare låglänta områden mot Norrbyskogen. Övervintringsmiljöerna och sommarmiljöerna bedöms ej påverkas av planerna i området i någon större grad.

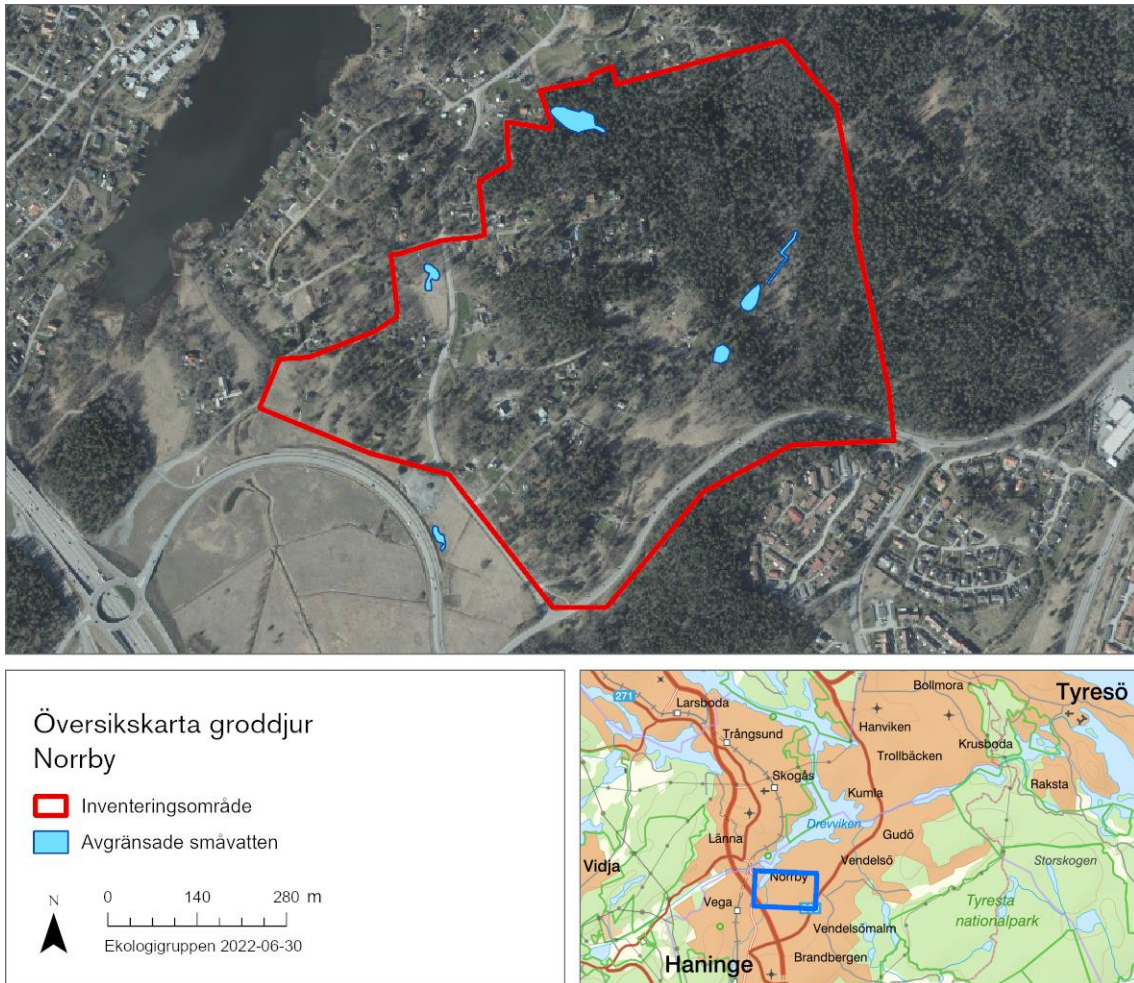
Groddjuren i området bedöms spridas mellan utpekade lekvatten och sommar/övervintringsmiljöer. Detta innebär främst området kring Norrbyvägen där en mindre vattensalamander observerades passera vägen samt områdena kring de möjliga lekvattnen i östra delen av området. Möjligheterna för spridning bedöms ej påverkas av planerna i området i någon större grad. Det finns en risk att ökningen av antalet bostäder i området kan medföra en ökning i antalet bilar som passerar på Norrbyvägen, vilket kan medföra en ökad risk för trafikdödade groddjur.

Om arbeten i området kan tidläggas så att groddjuren kan fredas i sina livsmiljöer när de nyttjas och åtgärder kan vidtas för att bibehålla och till viss del förbättra livsmiljöer, bedöms områdets ekologiska funktion för groddjur kunna upprätthållas. I sådant fall bedöms planerna i området ej utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Inledning

Bakgrund och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en inventering av groddjur, i enlighet med Ficklampsmetoden och metoden Visuellt och audiellt inventering (Naturvårdsverket 2005, 2010) i Norrby, Huddinge kommun. Utredningen har tagits fram som ett underlag till arbete med planprogram för Norrby. Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av Figur 1.

Figur 1. Kartan visar inventeringsområdets läge (blå ruta) och avgränsning inom den röda linjen. Avgränsade vatten visas som en ljusblå yta.

Målet med groddjursinventeringen är att fastställa om groddjur nyttjar de vattenmiljöer som finns inom projektplanens område för lek, och att identifiera vilka arter som förekommer.

Syftet med uppdraget har varit att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta groddjur i arbetet med planeringen av området, för att uppfylla de lagkrav som finns enligt artskyddsförordningen (2007:845).

Uppdrags- och kvalitetsansvarig har varit Fredrik Engdahl. I arbetet har också Dan Jansson och Michael Wzdulski inventerat i fält, framställt kartor och skrivit rapport.

Uppdraget har genomförts under perioden 1a april till 30e juni.

Allmän beskrivning av inventeringsområdet och avgränsade vatten

Inventeringsområdet är 49 hektar stort (Figur 1) och består till största del av kuperad barrskog i norr och åkermark i söder. I barrskogen finns även en utdikad övergiven åker, diket sträcker sig i nordöstlig riktning ut ur inventeringsområdet. Utöver diket finns flera sumpskogsområden i sänkor runt om i skogen, alla utom en av dessa torrlades under inventeringsperioden. Jorden består i huvudsak av organiska material ovanpå morän och finkorniga sediment.

Tidigare inventeringar

Befintlig information om groddjursarter eftersöktes inom det område som illustreras i översiktskartan (Figur 1); de källor som genomsökts visas i Tabell 1. Inga fynd av groddjur finns rapporterade 2000–2022 från området (Artportalen 2022). I nordöst strax utanför inventeringsområdet i den resterande delen av Norrbyskogen finns däremot fynd av åkergroda från 2020 (Artportalen, sökning 2000–2020). Under 2013 genomfördes en naturvärdesinventering av Norrbyskogen (Ekologigruppen 2013). Fynd? Under vintern/våren 2019/2020 genomförde Calluna en grönstrukturutredning för Norrbyskogen som delvis inkluderar det aktuella området. I rapporten pekas inga livsmiljöer för groddjur ut i inventeringsområdet för föreliggande arbete, men generellt föreslås igenläggning av diken i tidigare jordbruksmark som en åtgärd för att förbättra förutsättningarna för groddjurslek. En kompletterande naturvärdesinventering genomfördes under hösten 2021 (Ekologigruppen 2021). I den rapporten pekas blöta områden ut som kan utgöra lek miljö för groddjur. Dessa områden inkluderades i inventeringen våren 2022.

Tabell 1. Genomsökta källor

Data	Källa	Sökdatum
Groddjursobservationer 2000-2022	Artportalen 2022	2022-06-03
Naturvärdesbedömning av naturmark vid Norrby	Ekologigruppen 2013	
Norrbyskogen i Haninge kommun - Grönstrukturutredning	Calluna 2021	
Kompletterande naturmiljöutredning hösten 2021	Ekologigruppen 2021	

Metodik

Avgränsning av möjliga groddjursmiljöer

Möjliga lekmiljöer för groddjur avgränsades utifrån kartunderlag som ortofoton, höjddata och hydrologi. Både lekmiljöer och hydrologi bedömdes sedan i fält.

Inventering i fält

I uppdraget ingick inventeringar av fortplantningsområden i fält.

Fortplantningsområden

De avgränsade vattenmiljöer som bedömdes kunna utgöra lämpliga fortplantningsområden (lekmiljöer) för groddjur besöktes vid första fältbesöket under dagtid i syfte att bedöma miljöns förutsättningar för eventuell lek. Endast de platser som bedömdes kunna hysa lekande groddjur återbesöktes nattetid. För att en vattensamling skulle betraktas som ett potentiellt lekvatten behövde det uppfylla vissa kriterier. För en utförlig beskrivning av parametrar som ska uppfyllas för ett lämpligt lekvatten hänvisas till bilaga 1.

För inventeringen användes en kombination av två standardiserade metoder: Naturvårdsverkets metod för visuell och audiell inventering av grodor (Naturvårdsverket 2010) och ficklampsmetoden för inventering av större vattensalamander (Naturvårdsverket 2005). Metoden går ut på att ett möjligt fortplantningsområde för groddjur genomsöks från strandkanten med hjälp av ficklampa. Inventeraren vandrar långsamt längs stranden, för att var femte meter stanna och observera i 30 sekunder. Därefter noteras alla sedda och hörda groddjur, tills hela strandkanten inventerats.

Fältdata registrerades med kartappen ArcGIS Field Maps (Esri) med läsplatta eller mobiltelefon. Inventeringen av potentiella fortplantningsområden utfördes under tre kvällar/nätter: 16 april, 2 maj och 19 maj.

Åtgärder för att undvika spridning av amfibiesjukdomar

För att förhindra spridning av olika amfibiesjukdomar som till exempel chytridiomycos (se faktaruta nedan) sanerade fältpersonalen stövlar och annan utrustning. Innan inventeringens start rengjordes stövlar i såpvatten och skrubbadas rena från lera och organiskt material. Efter rengöring torkades stövlarna, sprayades blöta med etanollösning med minst 70% koncentration och sedan fick de lufttorka. Mellan varje nytt område som besöktes sprayades stövlar och övrig utrustning med etanollösning, eftersom stark etanollösning är det effektivaste sättet att döda de svampar som orsakar chytridiomycos (Van Rooij et al. 2017).

Chytridiomycos

Chytridiomycos är en amfibiesjukdom som orsakas av svamparna *Batrachochytrium dendrobatidis* ("Bd") och *Batrachochytrium salamandrivorans* ("Bsal"). En chytridiomycosinfektion orsakar allvarliga hudförändringar som kan leda till att djuret dör inom bara några veckor. Mekanismerna bakom sjukdomen är dock ännu inte helt förstådda. Eftersom svamparna sprids lätt genom infekterat vatten är det särskilt viktigt att all utrustning som har kommit i kontakt med vatten rengörs noggrant enligt välbeprövade metoder innan de används igen vid andra vattendrag. (Van Rooij et al. 2015)

Osäkerhet i bedömningen

Vid en inventering av detta slag finns det alltid risk att enstaka vatten med groddjur inte hittas. Alla blöta miljöer inom inventeringsområdet har dock besökts. Vid det första inventeringstillfället, 16 april, var natten kall under den sista tiden av fältbesöket, något som kan ha hämmat aktiviteten hos groddjuren. Mot slutet av inventeringen hade flertalet vatten som inventerades torkat ut. Vi bedömer att inventeringen uppfyller kunskapskravet i Miljöbalken.

Skyddet av groddjur

Groddjur skyddas av 4 och 6 §§ artskyddsförordningen (2007:845) och är fridlysta i Sverige (se faktaruta och Tabell 2). Det innebär att djuren medvetet inte får skadas eller dödas. En viktig del i artskyddet är att värna om lokala populationer. För groddjur utgörs en lokalpopulation ofta av de djur som nyttjar samma lekvatten, eller flera olika lekvatten som ligger tillräckligt nära varandra för att djuren ska kunna röra sig mellan dem.

Artskyddsförordningen

- Många groddjur samt ett urval ovanliga arter har ett starkt skydd inom hela EU. Dessa är listade i artskyddsförordningens bilaga 1.
- Ett urval arter med bedömt skyddsbehov i Sverige är listade i bilaga 2. Skyddet för dessa arter kan variera inom landet och är inte lika långtgående som för de arter som är listade i bilaga 1.
- För arter listade i bilaga 1 krävs att projektet/planen är av "allt överskuggande samhällsintresse" för att dispens överhuvudtaget ska kunna sökas, därför är det i de flesta fall alltid nödvändigt att genomföra skyddsåtgärder för att undvika att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses.

För arter skyddade av 4 § artskyddsförordningen är inte bara djuren utan även deras livsmiljöer i form av fortplantningsområden och vilo-/övervintringsplatser, skyddade. Vilo-/övervintringsplatser för groddjur betraktas som den lokala populationens hemområde kring lekvattnet (Naturvårdsverket 2009). Flera groddjursarter utnyttjar markhåligheter eller blockterräng i fuktig skog som övervintringsplatser, medan under vår, sommar och höst utgörs deras viloplatser av ihåligheter i murken ved eller i stenrösen, med mera.

Större vattensalamander och åkergroda är även skyddade genom EU:s art- och habitatdirektiv. Se bilaga 1 för mer information om lagskydd för groddjur.

Tabell 2. Groddjursarter och deras skydd enligt artskyddsförordningen.

Skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen	Skyddade enligt 6 § artskyddsförordningen
Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	Vanlig padda (<i>Bufo bufo</i>)
Åkergroda (<i>Rana arvalis</i>)	Vanlig groda (<i>Rana temporaria</i>)
	Mindre vattensalamander (<i>Lissotriton vulgaris</i>)

Resultat

Fynd från inventeringen

Observerade groddjur

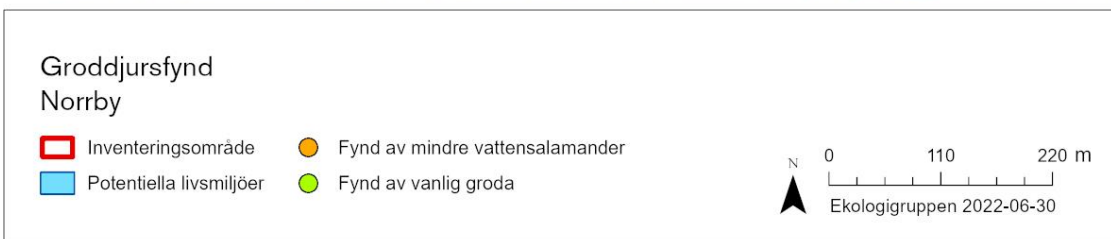
Under inventeringen påträffades två arter av groddjur, mindre vattensalamander (*Lissotriton vulgaris*) och vanlig groda (*Rana temporaria*). I Tabell 3 redovisas fynden vid respektive inventeringstillfälle. Varken spel eller romklumpar observerades vid något inventeringstillfälle. Däremot observerades en mindre vattensalamander på Norrbyvägen. Salamandern rörde sig vid observationstillfället mot Söderbyleden.

Tabell 3. Förekomst av groddjursarter i inventeringsområdet, samt förekomst av groddjursrom. ♀ = honor; ♂ = hanar. Endast arter som påträffades i området finns med i tabellen. Endast vatten som bedömdes utgöra möjliga lekmiljöer för groddjur finns med i tabellen.

	Art (svenskt namn)	Inventeringsdatum / Antal individer						Rom
		16/4-22		2/5-22		16/6-22		
Avgränsade vatten		♀	♂	♀	♂	♀	♂	
Vatten 1 – Dike vid tidigare jordbrukmark	Mindre vattensalamander	0	0	0	0	0	0	0
	Vanlig groda	0	0	0	0	0	0	0
Vatten 2 – Sumpskogen vid slutet av Gammelgårdsvägen	Mindre vattensalamander	0	0	0	0	0	0	0
	Vanlig groda	0	0	0	0	1	0	0
Vatten 3 – Vattensamling vid Söderbyleden	Mindre vattensalamander	0	0	4	5	1	1	0
	Vanlig groda	0	0	0	0	0	0	0
Övrigt (Norrbyvägen)	Mindre vattensalamander	0	0	1	0	0	0	0
	Vanlig groda	0	0	0	0	0	0	0

Figur 2. Mindre vattensalamander observerad på Norrbyvägen.

Figur 3. Kartan visar inventeringsområdet, vatten som bedömdes kunna utgöra lekmiljö samt fyndplatser av mindre vattensalamander och vanlig groda.

Inventerade objekt

Avgränsade vatten

Totalt avgränsades 3 småvatten som bedömdes ha förutsättningar för groddjurslek. Kartan i Figur 5 visar de avgränsade vattnen med tillhörande objektsnummer. Förutsättningar för groddjur vid varje vattenobjekt beskrivs i detalj nedan (siffran i rubriken hänvisar till objektsnumret i kartan).

Ytterligare vatten avgränsades och besöktes, men dessa bedömdes inte vara möjliga lekmiljöer (Figur 1).

Vatten 1: Dike vid tidigare jordbruksmark

Diket är ca 150 meter långt och leder vatten bort från de öppna ytorna vid tidigare jordbruksmark till de norra delarna av Norrbyskogen. Diket är delvis bevuxet av bäckveronika, gräs och starr som växer längsmed dikeskanten. Flera liggande döda träd korsar diket. Baserat på inventeringen utgör diket en möjlig lekmiljö för mindre krävande arter som vattensalamander eller vanlig padda, även om inga fynd kunde göras.

Vatten 2: Sumpskog vid slutet av Gammelgårdsvägen

Sumpskogen är välbeskuggad och vattendjupet är sparsamt. Vattnet är klart men saknar vattenvegetation. Under våren sjönk vattennivån markant mellan besöken. Utifrån fynd som gjordes i området bedömdes platsen utgöra en möjlig lekmiljö. En individ av vanlig groda påträffades i objektet, men ingen lek kunde konstateras.

Vatten 3: Vattensamling vid Söderbyleden

Området är kraftigt bevuxet av bladvass och kaveldun. Småvattnet är mycket bullerstört och ljusförorenat då det ligger strax intill Söderbyleden. Det är också möjligt att objektet tar emot vatten från vägen, vilket i så fall kan innehålla en del föroreningar. Baserat på fynd under inventeringen utgör dammen en säker lekmiljö för mindre vattensalamander. Vattendjupet är gott, även om vattenspegeln inte är särskilt stor. Botten består av mjukt material i form av finkorniga och organiska sediment. Vattensamlingen verkar ha bildats när vägen anlades 2017. Tidigare fanns flera diken på platsen.

Figur 4. En vanlig groda som observerades i småvattnet i slutet av Gammelgårdsvägen (vatten 2).

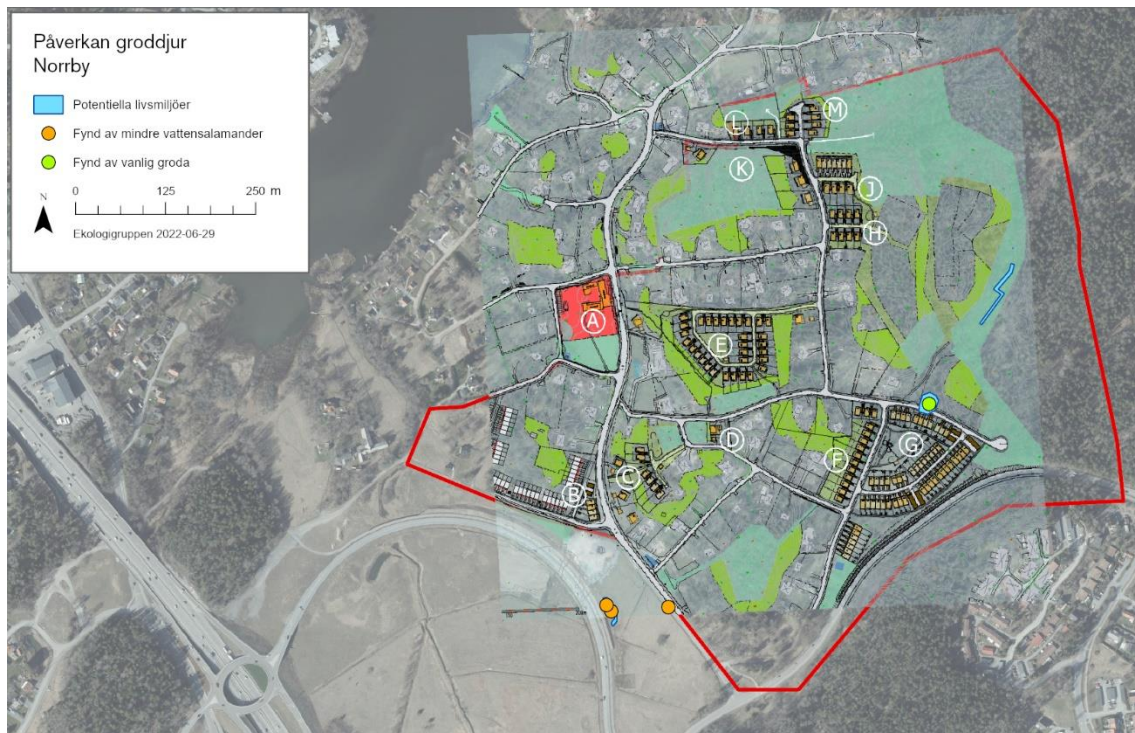
Figur 5. Kartan visar de småvatten som pekades ut som möjliga lekvatten för groddjur i samband med inventeringen.

Bedömning av påverkan

Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar av groddjur och ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon. Om arbeten i området kan tidläggas så att groddjuren kan fredas i sina livsmiljöer när de nyttjas och åtgärder kan vidtas för att förbättra livsmiljöer, bedöms områdets ekologiska funktion för groddjur kunna upprätthållas. I sådant fall bedöms planerna i området ej utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Påverkan på arter och spridningssamband

Utifrån kartunderlag med kartor och beskrivningar för planerna i området och med resultaten från groddjursinventeringen görs på följande sidor en bedömning av hur planerna i området kan komma att påverka groddjur med livsmiljöer inom planområdet. Vidare redovisas översiktligt hur den planerade bebyggelsen kan komma att påverka groddjurens möjligheter till spridning inom, och till och från området. Slutligen ges förslag på åtgärder för att gynna groddjur i inventeringsområdet.

Figur 6. Kartan redovisar planerad bebyggelse och möjliga lekvatten för groddjur samt observationer av groddjur som gjordes under inventeringen.

Fortplantningsområden (lekvatten)

Det enda utpekade lekvattnet som påverkas av planerna i området är sumpskogen i slutet av Gammalgårdsvägen. Det är oklart exakt hur stor påverkan blir, men en inmätning av våtmarken ska genomföras.

Övervintringsmiljöer/sommarmiljöer

Övervintringsmiljöer bedöms finnas dels på östra sidan om Norrbyvägen, dels i närområdet kring sumpskogen och dels i större områden kring den tidigare jordbruksmarken nära det utpekade diket. Miljöer som nyttjas under sommaren överensstämmer till stor del med övervintringsmiljöerna, men

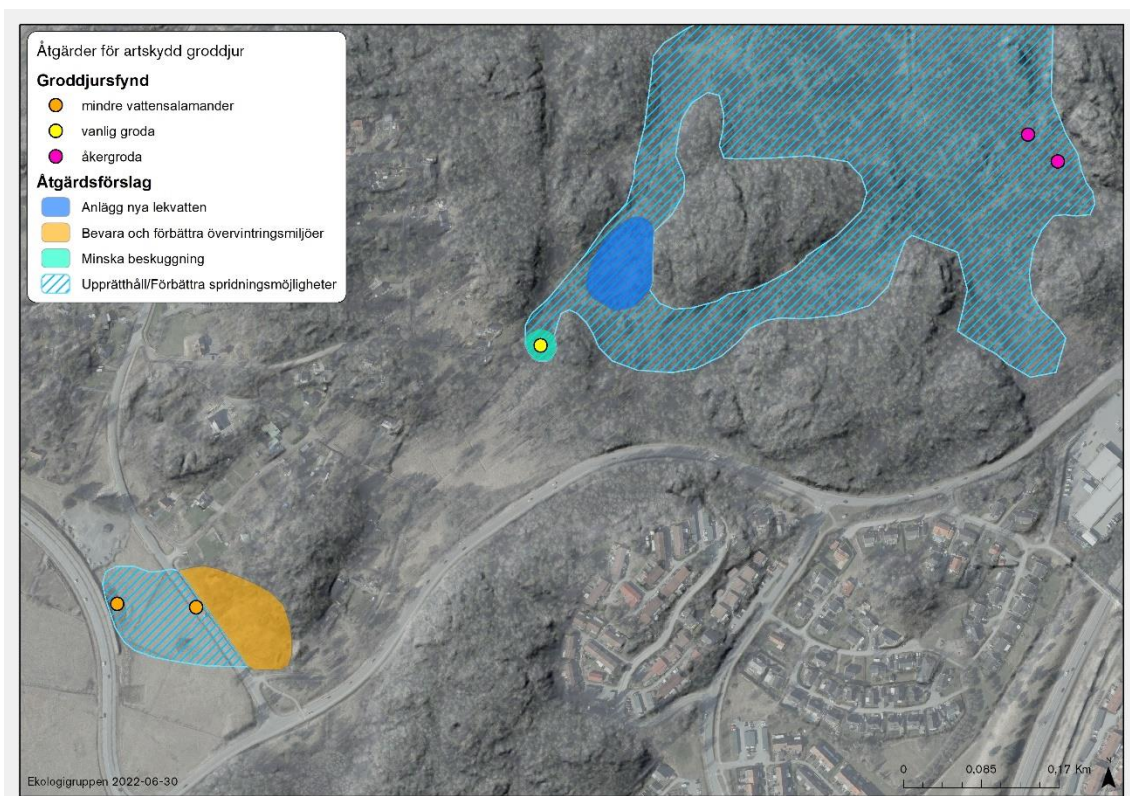
ineffattar även ytterligare låglänta områden mot Norrbyskogen. Övervintringsmiljöerna och sommarmiljöerna bedöms ej påverkas av planerna i området i någon större grad.

Spridningssamband

Groddjuren i området bedöms spridas mellan utpekade lekvatten och sommar/övervintringsmiljöer. Detta innebär främst området kring Norrbyvägen där en mindre vattensalamander observerades passera vägen samt områdena kring de möjliga lekvattnen i östra delen av området. Möjligheterna för spridning bedöms ej påverkas av planerna i området i någon större grad. Det finns en risk att ökningen av antalet bostäder i området kan medföra en ökning i antalet bilar som passerar på Norrbyvägen, vilket kan medföra en ökad risk för trafikdödade groddjur.

Förslag till anpassningar och åtgärder

Den planerade bebyggelsen innebär att befintlig naturmark kommer att försvinna. Till stor del kommer livsmiljöerna för groddjur att finnas kvar efter planens genomförande, och med riktade åtgärder bedöms områdets ekologiska funktion för groddjur kunna upprätthållas. En ökad mängd boende i området innebär sannolikt ett ökat besöksstryck på de kvarvarande naturmiljöerna. Nedan listas förslag på åtgärder i syfte att gynna groddjuren.

Figur 7. Föreslagna åtgärder för att säkerställa den ekologiska funktionen för området med avseende på groddjur.

Rekommendationer och upplysningar

Livsmiljöerna för groddjur i området kan förbättras på följande sätt:

- säkerställa att arbeten och framförande av maskiner i delar av området som hyser groddjur ej genomförs under en årstid när groddjuren är där. Lekmiljöer nyttjas främst under perioden 1 april–30 juni, övervintringsmiljöer 1 nov–31 mars och sommarmiljöer 1 april–31 okt,

- anlägga nya föryngringsplatser (lekvatten) vid de öppna ytorna vid den tidigare jordbruksmarken,
- minska beskuggningen i sumpskogen vid änden av Gammelgårdsvägen,
- vid risk för intrång i övervintringsmiljöer genomsöka dessa för att flytta djuren,
- öka mängden död ved av lövträd i sommar- och övervintringsmiljöer för att skapa flera viloplatser,
- säkerställa att groddjuren kan röra sig inom området och mellan området och omkringliggande områden på liknande sätt som idag. Detta innebär att inte skapa vandringshinder för djuren,
- anpassa eventuell ny belysning för att begränsa störning.

Förslag till ytterligare utredningar

- Artskyddsutredning groddjur - inkluderar mer detaljerad beskrivning av åtgärder

Referenser

Tryckta källor

Calluna 2021. Norrbyskogen i Haninge kommun – Grönstrukturutredning.

Ekologigruppen 2013. Naturvärdesbedömning av naturmark vid Norrby.

Ekologigruppen 2021. Kompletterande naturmiljöutredning hösten 2021.

Gyllenstrand, N., Källman, T., Furustam, A., Hante, K., 2021. eDNA - Provtagning och filtrering med peristaltisk pump eller med spruta. Naturhistoriska riksmuseet.

Naturvårdsverket, 2005. Inventering och övervakning av större vattensalamander. Version 1.0. 2005-04-21.

Naturvårdsverket, 2009. Handbok för artskyddsförordningen: Del 1 – Fridlysning och dispenser. Utgåva 1.

Naturvårdsverket, 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda däggdjur, samt grod- och kräldjur. Version 4.0.

Van Rooij, P., Martel, A., Haesebrouck, F., Pasmans, F., 2015. Amphibian chytridiomycosis: a review with focus on fungus-host interactions. *Veterinary Research* 46, 137. <https://doi.org/10.1186/s13567-015-0266-0>

Van Rooij, P., Pasmans, F., Coen, Y., Martel, A., 2017. Efficacy of chemical disinfectants for the containment of the salamander chytrid fungus *Batrachochytrium salamandrivorans*. *PLoS ONE* 12(10): e0186269.

Digitala källor

Artportalen, 2022. Artportalen, rapportssystem för arter. <http://www.artportalen.se>. Hämtad: 2022-06-30

Bilaga 1. Lagskydd för groddjur

Skydd enligt artskyddsförordningen

Groddjur skyddas av lagstiftning enligt 4 och 6 §§ artskyddsförordningen (2007:845) och är fridlysta i Sverige. Artskyddsförordningen ska ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (mark- och miljööverdomstolen 2013:13 och mark- och miljööverdomstolen M11317-14). Detta innebär att tillståndsmyndigheten ska bedöma hur skyddade arter påverkas av en planerad verksamhet. Syftet med artskyddet är enligt 8 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken att skydda arter.

Av de arter som förekommer i Stockholmsområdet har åkergroda och större vattensalamander det starkaste skyddet i 4 § artskyddsförordningen då inte bara djuren utan även deras livsmiljöer är skyddade. Dessa är dessutom upptagna i Art- och habitatdirektivets bilaga 2 vilket gör att de har en väldigt stark skyddsstatus.

4 § artskyddsförordningen innebär att det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

6 § artskyddsförordningen innebär att det är förbjudet att:

5. döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och
6. ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon.

Centralt i artskyddsförordningen finns begreppet lokal population. Med lokal population menas den population (grupp av djur av en art) som har genetiskt utbyte med varandra. En lokal population kan vara olika för olika arter. För en vanligt förekommande lättspridd art kan den lokala populationen vara stor och sträcka sig över stora ytor på läns- eller nationell nivå. För ovanliga arter som är starkt knutna till en plats eller en specifik naturtyp/miljö, kan den lokala populationen vara liten och begränsad. Fortfarande saknas praxis om hur lokal population skall bedömas. Generellt gäller att dispensansökningar sällan är aktuella, ofta ligger fokus i stället på att begränsa påverkan och genomföra åtgärder så att en lokal population inte påverkas.

Genom skyddsåtgärder (biotopvårdande åtgärder) kan man bibehålla ekologiskt kontinuerlig funktion men det måste finnas bra undersökningar som stöder effektiviteten (baslinje och uppföljning) enligt en dom i Miljööverdomstolen 2021.

Kontinuerlig ekologisk funktion

Med kontinuerlig ekologisk funktion menas de egenskaper som gör att ett område är betydelsefullt för en viss art för parning, födosökning, uppfödning eller vila. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplats negativt är det oftast möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att platsens kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet innan, under eller efter en exploateringsåtgärd, och om området förblir minst lika stort och bibehåller samma kvalitet för den berörda arten, kan inte platsen anses ha drabbats av en försämrad funktion. En verksamhet kan då genomföras utan att artskyddsförordningens 4 § punkt 4 utlöser förbud.

Bilaga 2. Groddjuren och deras ekologi

Groddjurens betydelse

Paddor, grodor och salamandrar är en viktig del av den biologiska mångfalden. Vi människor har också länge fascinerats av groddjuren och haft möjlighet att enkelt studera deras spännande livscykel från ägg till vuxna. Dammar och våtmarker dit groddjur kommer för att lägga sina ägg är även viktiga platser för friluftslivet, särskilt i tätortsnära områden.

Som artgrupp fyller groddjuren många funktioner: de utgör föda för exempelvis snokar, fåglar och rovinsekter och de är predatorer på diverse småkryp. Groddjur indikerar också värden för biologisk mångfald eftersom de nyttjar flera olika typer av miljöer som också nyttjas av andra artgrupper. Det är till exempel vanligt att fladdermöss, som också är en skyddad djurgrupp, söker efter mat vid groddjurens parningsplatser (lekvatten). Att det finns groddjur kan också indikera begränsad påverkan på vattentillgång och kvalitet, eftersom de behöver tillgång på vatten under vår och sommar och eftersom de är känsliga för vissa föroreningar (Nyström och Stenberg 2008).

Groddjurens livscykel

Grodor, paddor och salamandrar lever sina liv delvis i vatten, men tillbringar mest tid på land. Landmiljöerna där djuren lever under sommaren består främst av fuktiga miljöer, gärna lövskog, där de kan hitta passande föda i form av småkryp. Under vintern behöver de hitta frostfria platser som skrevor och håligheter under stenblock och död ved.

På våren när isen smälter vaknar groddjuren ur vinterdvalan och vandrar till vattenmiljöer för att leka. Passande lekmiljöer är ofta solbelysta så att de värms upp tidigt på våren och håller tillräckligt med vatten för att inte torka ut innan lek- och yngelperioden är över. Exempel på lekvatten kan vara grävda dammar, diken, eller svämmade områden vid sjöar och vattendrag. Leken för grodor och paddor sker genom att hanarna spelar (kväker) för att locka till sig en hona och befrukta hennes ägg. Varje art har ett unikt läte som gör det lätt att skilja dem åt. Rommen läggs i samlingar (klumpar) skyddade av ett geléhölje på grunt vatten. Paddor lägger sina ägg i långa gelésträngar som viras fast i vegetationen.

Salamandrarnas lek skiljer sig från grodor och paddor. Under våren utvecklar hanen en lekdräkt med kam längs ryggen och svansen och kontrastrika färger. Hanen uppvaktar honan med en dans och fläktar doftämnen mot henne med svansen. Efter parningen läggs äggen ett och ett invikta i vattenväxters blad.

Av alla ägg är det få som utvecklas till vuxna groddjur, de flesta äts upp eller dör på andra sätt. Bland rovdjuren på groddjur finns exempelvis olika arter av fisk, fåglar och små däggdjur. Som små blir de även föda för rovlevande insektslarver. Under våren och sommaren utvecklas de överlevande äggen till yngel som växer sig större och förändras till att mer likna de vuxna. På sensommaren kliver de små djuren upp ur vattnet och är redo för ett liv på land. Flera år senare återvänder de för att para sig och lägga egna ägg.

Följande beskrivningar av arter och dess ekologi är delvis hämtat från Artfakta (SLU Artdatabanken 2021).

Egentliga grodor

I familjen egentliga grodor förekommer arter som lever i många typer av fuktiga miljöer. Parningen (leken) sker helst i småvatten fria från fisk och kräftor. Födan består framför allt av maskar, insekter och andra småkryp. Grodorna leker med start från mars i södra Sverige till juni i norra.

Vanlig groda (*Rana temporaria*)

Vanlig groda varierar i färg från beige till mörk- eller grönbrun (Figur 1). Huden är oftast slät, möjligen något knottrig. Buken är ljus färgad, ofta fläckig. Den har en mörk ansiktsmask och nosen är trubbig och kort. En vuxen vanlig groda blir vanligtvis mellan fem och nio centimeter lång. Vanlig groda är klassad som livskraftig (LC) i den svenska rödlistan (SLU Artdatabanken 2020) och som alla svenska groddjur är fridlyst.

Figur 1. Vanlig groda. Foto: Erik Zachariassen.

Vattensalamandrar

I familjen vattensalamandrar förekommer arterna större vattensalamander och mindre vattensalamander i Sverige. På land håller salamandrar till under murkna trädstammar och stubbar, i smågnagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men de kan även förekomma i många andra typer av miljöer. Leken sker helst i småvatten fria från fisk och kräftor. Större vattensalamander är generellt mer kräsen med vattentillgången eftersom ynglen behöver längre tid på sig att utvecklas under sommaren. Födan består av diverse insekter, sniglar eller maskar.

De två arterna av salamander kan förväxlas men kan skiljas åt framför allt genom storleken och de mörka banden som löper längs huvudets sidor och ser ut att gå genom ögat på mindre vattensalamander. Ryggkammen som utvecklas under leken hos båda arterna löper från huvudet till svansspetsen på mindre vattensalamander, medan den större har en smalare del vid övergången mellan kropp och svans. Mindre vattensalamander är mindre och ljusare i färgen.

Mindre vattensalamander (*Lissotriton vulgaris*)

En gråbrun salamander med mörkt gråaktiga fläckar som blir tydligare under leken (Figur 2). På huvudets sidor går en mörk linje som ser ut att gå genom ögat. Undersidan är orange i mitten, ljusare mot sidorna, med bruna fläckar. Under leken utvecklar hanen en ryggkam som löper från huvudet till svansspetsen. Längd upp till 10 centimeter. Mindre vattensalamander är klassad som livskraftig (LC) i den svenska rödlistan (SLU Artdatabanken 2020) och som alla svenska groddjur är fridlyst.

Figur 2. Hane av mindre salamander i lekdräkt. Foto: Fredrik Engdahl.

Referenser

Nyström, P. och Stenberg, M., 2008. Forskningsresultat och slutsatser för bevarandearbetet med hotade amfibier – En litteraturgenomgång. Länsstyrelsen i Skåne län. Rapport 2008:55.

SLU Artdatabanken, 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala.

SLU Artdatabanken, 2021. Artfakta ArtDatabanken. <http://www.artfakta.artdatabanken.se>. Hämtad: 2021-04-19.

2022-11-15

Naturvärdesinventering och inmätning av våtmarker i Norrby, Haninge kommun

Naturvärdesinventering enligt SIS 199000:2014, med
tillägg naturvärdesklass 4

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Skanska Sverige AB

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2022-11-15

Uppdragsansvarig: Fredrik Engdahl

Medverkande: Ossian Rydebjörk

Rapporten bör citeras: Engdahl, F. & Rydebjörk, O. 2022. Naturvärdesinventering och inmätning av våtmarker i Norrby, Haninge kommun. Ekologigruppen AB.

Intern granskning av rapport: Björn Averhed 2022-09-15

Foton: Om inget annat anges: Fredrik Engdahl

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 9445

Bilder på framsidan från våtmark i nordvästra delen av inventeringsområdet.

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	5
Metod	5
Naturvärdesinventering	6
Osäkerhet i bedömningen	7
Resultat	8
Allmän beskrivning av området	8
Naturvårdsstatus och övriga utpekanden	8
Naturvärdesobjekt och övriga våtmarker	11
Naturvårdsarter	13
Bedömning av påverkan	15
Rekommendationer och upplysningar	16
Referenser	17

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en naturvärdesinventering (NVI) av våtmarker i enlighet med SIS standard (SS 19900:2014), med tillägg för visst naturvärde. Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets naturvärden kopplat till våtmarker och mäta in dessa. Syftet är att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta ekologiska aspekter kring våtmarker i arbetet med en ny detaljplan.

En naturvärdesinventering går ut på att kartlägga områden som är betydelsefulla för biologisk mångfald och värdera dem utifrån en standardiserad skala från 1 till 3 eller 4. Bedömningen utgår från områdets biologiska kvaliteter och vilka arter som utnyttjar det.

Fältinventeringen utfördes av Fredrik Engdahl och Ossian Rydebjörk den 1 juli 2022. Vid fältbesöket genomfördes inventeringsområdet efter arter och biotopkvaliteter av betydelse för biologisk mångfald kopplat till våtmarker. Noteringar registrerades i en GIS-applikation på en pekplatta. Våtmarker mättes in baserat på hydrofil vegetation, d.v.s. baserat på arter som behöver våta områden. Inmätningen genomfördes med en GPD av typen Leica GG04 +.

Endast ett naturvärdesobjekt har avgränsats i inventeringen. Objektet är ett småvatten i skogsmiljö i de sydöstra delarna av området som klassats till påtagligt naturvärde (naturvärdesklass 3). Övriga våtmarker har inte avgränsats som naturvärdesobjekt kopplat till våtmarker eftersom de antingen är väldigt små, torkar ut väldigt snabbt eller inte bedömdes hysa några särskilda naturvärden.

I området har två naturvärdsarter kopplade till våtmarksmiljöer påträffats i samband med naturvärdesinventeringen eller är kända från databasen Artportalen; vanlig groda och stubbspretmossa. Groddjur behandlas särskilt i en separat rapport. Stubbspretmossa växer på murken ved, såsom stubbar, liggande trädstammar och nedfallna grenar, eller på torvrik jord. Arten hittas i löv- och barrskogar med relativt hög luftfuktighet. Rika förekomster av stubbspretmossa indikerar fuktiga skogsmiljöer med gott om murken ved och ofta höga naturvärden.

Av de inmätta våtmarkerna är det primärt fyra som direkt berörs av planerna, objekt 1, 2, 3 och 4. Dessa våtmarker kommer att försvinna i samband med planens genomförande. Våtmarksmiljöer kommer dock att finnas kvar efter planens genomförande. Objekt 5, 6 och 7 sammanfaller inte med planerad bebyggelse och kan bevaras efter genomförd plan. Detta tillsammans med det begränsade naturvärdet och den ringa storleken för de våtmarker som tas i anspråk samt bevarande av spridningssamband mot Norrbyskogen medför att påverkan på naturvärden kopplat till biologisk mångfald blir begränsad.

Utfyllnad av våtmarksmiljöer innebär vattenverksamhet och kräver anmälan eller tillståndsansökan. För mindre utfyllnader kan det räcka att en anmälan görs till Länsstyrelsen. Om bottenytan som påverkas av utfyllnaden är större än 500 m² i vattendrag eller större än 3000 m² i andra vattenområden (läs våtmarker) krävs istället tillstånd från mark- och miljödomstolen. Baserat på inmätningen utgör våtmarkerna som planeras tas i anspråk ungefär 1800 m². Om inte annan typ av vattenverksamhet ska inkluderas innebär det att det räcker med en anmälan till länsstyrelsen.

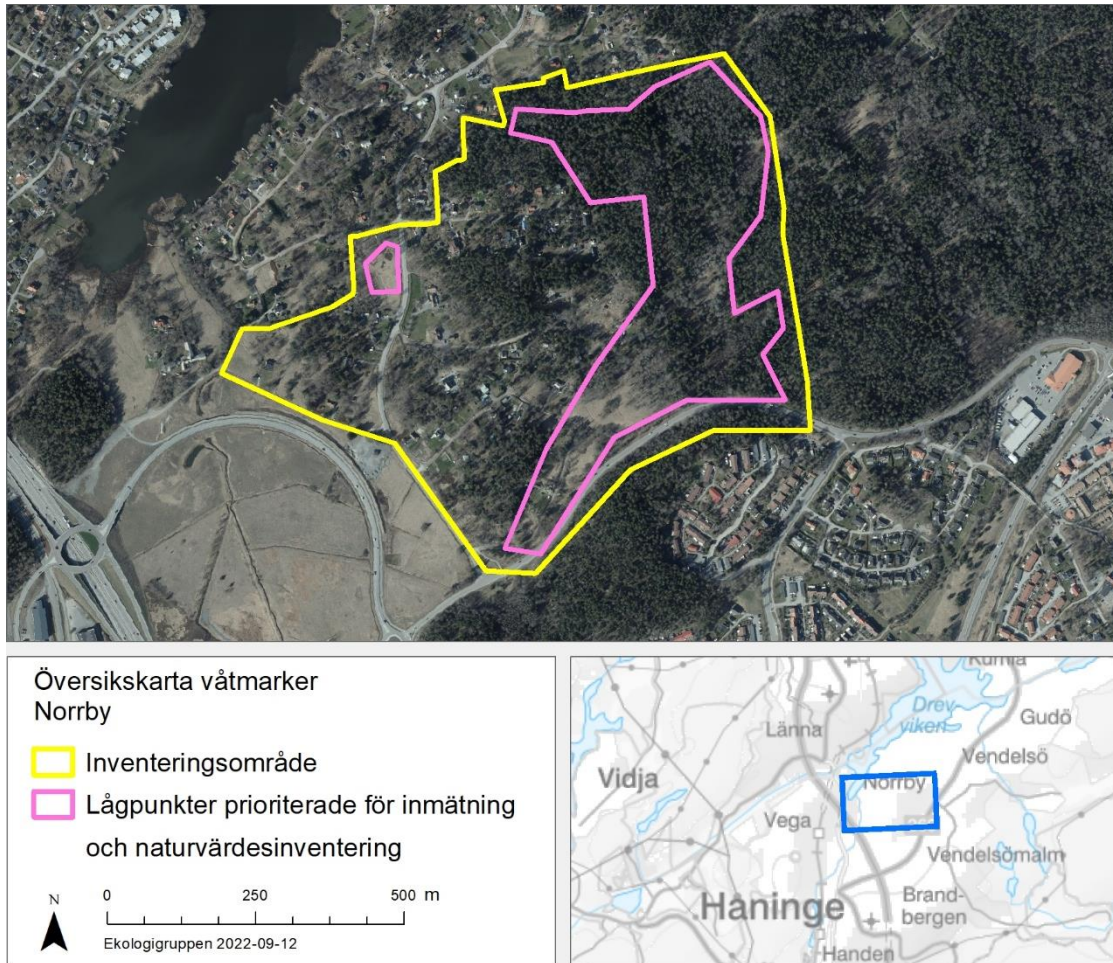
För att begränsa påverkan på våtmarksmiljöer föreslås att:

- nya våtmarksmiljöer anläggs i naturområden för att ersätta de som försvinner, exempelvis kan man utreda möjligheten att lägga igen diket i områdets östra del (objekt 5) för att skapa en mer naturlig våtmark i öppna miljöer,
- de våtmarker som inte tas i anspråk skyddas från påverkan under byggtiden, gäller särskilt objekt 7 som ligger nära planerad bebyggelse
- öka mängden död ved i våtmarksområdena för att skapa fler strukturer,
- dagvatten från planområden renas innan det når våtmarker eller annan naturmark,
- påverkan från ny belysning på våtmarker som bevaras begränsas.

Bakgrund och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Skanska Sverige AB genomfört en naturvärdesinventering (NVI) av våtmarker i enlighet med SIS standard (SS 199000:2014), med tillägg för visst naturvärde (Tabell 1). Målet med utredningen har varit att sammanställa kunskap om områdets naturvärden kopplat till våtmarker och mäta in dessa. Syftet är att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna beakta ekologiska aspekter kring våtmarker i arbetet med en ny detaljplan.

Inventeringsområdets läge och avgränsning framgår av Figur 1.

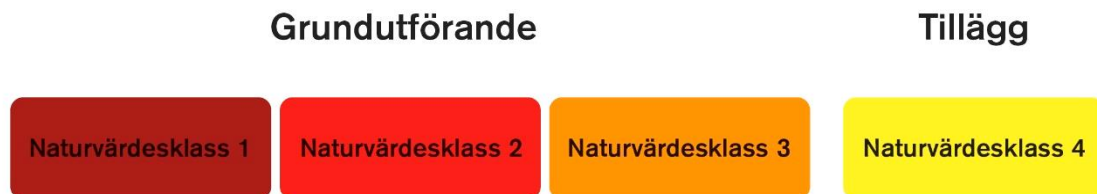
Figur 1. Översiktsskarta över inventeringsområdets läge. Bakgrundskartan är Lantmäteriets topografiska webbkarta respektive ortofoto.

Metod

Naturvärdesinventering

En naturvärdesinventering går ut på att kartlägga områden som är betydelsefulla för biologisk mångfald och värdera dem utifrån en standardiserad skala från 1 till 3 eller 4 (Figur 2).

Bedömningen utgår från områdets biologiska kvaliteter och vilka arter som utnyttjar det. Metoden sammanfattas i bilaga 1 och beskrivs i detalj i SIS rapport (SS 199000:2014).

Figur 2. I en NVI enligt SIS värderas naturområdets betydelse för biologisk mångfald i en tre- eller fyrgradig skala där objekt med klass 1 har högsta naturvärde.

Avgränsningar

I en NVI enligt SIS-standard ingår endast kartläggning av områden med värde för biologisk mångfald. Kartläggning av andra ekosystemtjänster ingår inte. En enklare bedömning av landskaps samband (landskapsobjekt) genomförs, men inga avancerade spridningsanalyser. Bedömningen beskriver det aktuella naturvärdet. Historiskt eller potentiellt framtida naturvärde bedöms ej.

SIS naturvärdesinventering kan genomföras med olika nivåer, detaljeringsgrader och tillägg. Upplägget i detta uppdrag visas i Tabell 1.

Tabell 1. Ambitionsnivån för detta uppdrag.

Kategori	Ambitionsnivå
Nivå	Fält
Detaljeringsgrad	Medel - minsta karterbara enhet 0,1 hektar
Tillägg	Naturvärdesklass 4 Inmätning av våtmarker

Förarbete

Inför fältarbetet gjordes preliminära avgränsningar av objekt av betydelse för biologisk mångfald utifrån tidigare noterade våta marker och tidigare inventeringar. Befintlig information om naturvärden och arter eftersöktes inom det område som illustreras i översiktskartan (Figur 1) från år 1950. De källor som genomsöktes visas i Tabell 2. Data om naturvårdsarter har laddats ned från Svenska LifeWatch analysportal (2020) som samlar uppgifter från en lång rad art-databaser.

Tabell 2. Genomsökta källor.

Data	Källa	Sökdatum
Naturvårdsarter	Svenska LifeWatch analysportal 2021	2022-09-12
Nyckelbiotoper	Naturvårdsverket 2021	2022-09-12
Berg- och jordarter	SGU 2021	2022-09-12
Landskapsanalys och naturvärdesinventering i Norrby	Ekologigruppen 2015	

Fältinventering och inmätning

Fältinventeringen utfördes av Fredrik Engdahl och Ossian Rydebjörk den 1 juli 2022. Vid fältbesöket genomsöktes inventeringsområdet efter arter och biotopkvaliteter av betydelse för biologisk mångfald kopplat till våtmarker. Noteringar registrerades i en GIS-applikation på en pekplatta. Våtmarker mättes in baserat på hydrofil vegetation, d.v.s. baserat på arter som behöver våta områden. Inmätningen genomfördes med en GPD av typen Leica GG04 +.

Tidigare inventeringar

I tidigare genomförd naturvärdesinventering för ett större område i Norrby (Ekologigruppen 2015) har de områden som mätts in 2022 klassats till påtagligt naturvärde, visst naturvärde eller ej särskilt utpekade för naturvärden. Inga av våtmarkerna har avgränsats som egna naturvärdesobjekt, utan utgör en del av större objekt med skog eller öppen mark.

Osäkerhet i bedömningen

Området besöktes under juli. Artvärden är framför allt bedömda från förekomster av kärlväxter, mossor och lavar samt från groddjur som noterats vid tidigare tillfälle (Ekologigruppen 2022). Eftersom de viktigaste artgrupperna för de förekommande naturtyperna har kunnat inventeras bedöms naturvärdesinventeringen som säker. Fynd från artportalen har bidragit till bedömningarna.

Resultat

Allmän beskrivning av området

Inventeringsområdet är 49 hektar stort (Figur 1). och består till största del av kuperad barrskog i norr och åkermark i söder. I barrskogen finns även en utdikad övergiven åker, diket sträcker sig i nordöstlig riktning ut ur inventeringsområdet. Utöver diket finns flera sumpskogsområden i sänkorna runt om i skogen, alla utom en av dessa torkade ut under inventeringsperioden. Jorden består i huvudsak av organiska material ovanpå morän och finkorniga sediment. De våta miljöer som var fokus för denna inventering hade avgränsats från tidigare inventeringar och från kartmaterial samt höjddata.

Naturvårdsstatus och övriga utpekanden

Skydd enligt miljöbalken

Våtmarker är skyddade genom generellt markavvattningsförbud i Stockholms län och genom vattenverksamhet som regleras i miljöbalken 11 kap och i lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. I de fall våtmarker nyttjas av skyddade arter regleras detta i Artskyddsförordningen. Sammanfattat från Länsstyrelsen i Stockholm 2022:

Generellt markavvattningsförbud

”Markavvattning innebär att man genomför åtgärder som permanent ändrar markens vattenförhållanden. Åtgärden genomförs för att marken ska bli lämplig att använda för ett visst ändamål. Markavvattning är åtgärder som tar bort oönskat vatten genom dränering eller dikning eller som skyddar mot vatten, till exempel invallning.

Det är alltid syftet med åtgärden som avgör om den räknas som markavvattning eller inte. Om syftet är att permanent ändra markens lämplighet för ett ändamål, som till exempel för odling, bebyggelse eller torvtäkt, räknas det som markavvattning.

Du behöver alltid ansöka om tillstånd för att få utföra markavvattning. Ibland behöver du också ansöka om dispens från markavvattningsförbudet. Ansökan om tillstånd och dispens för markavvattning prövas av Länsstyrelsen. I vissa fall ska Länsstyrelsen överlämna tillståndsprövningen till mark- och miljödomstolen.

I hela Stockholms län är det markavvattningsförbud. För att få utföra markavvattning på dessa platser räcker det inte att ansöka om tillstånd. Här behöver du också ansöka om dispens från markavvattningsförbudet. Du behöver med andra ord göra två ansökningar.

Markavvattning är förbjudet i områden där det är särskilt viktigt att bevara våtmarker och skydda det unika djur- och växtliv som finns där. Syftet med förbudet är att kraftigt begränsa eller sätta stopp för markavvattningen eftersom många våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och uppodling.”

När det gäller just utfyllnad av vattenområde så finns det ibland osäkerheter kring om en sådan åtgärd är att betrakta som markavvattning. Praxis utgår alltid ifrån syftet med åtgärden. Det finns exempelvis en dom i Mark- och Miljööverdomstolen som behandlar ett mål i Stockholms län:

”Uppläggning av fyllnadsmassor i ett vattenområde ansågs inte vara markavvattning - En tomtägarförening lade fyllnadsmassor i ett område som delvis utgjorde ett vattenområde utan att först inhämta tillstånd till åtgärden. Länsstyrelsen ansåg att åtgärden var att betrakta som markavvattning och förelade föreningen att vidta rättelse genom att ta bort massorna. Mark- och miljööverdomstolen fann att utfyllnaden inte utförts för att sänka vattennivån i området eller för att förbättra avvattningen av marken och att syftet inte heller varit invallning till skydd mot vatten. Ett väsentligt syfte med utfyllnaden får istället anses vara att tillskapa en markyta som man med större

lätthet kunde vistas på. Mark- och miljööverdomstolen instämde därvid i mark- och miljödomstolens bedömning att den utfyllnad som föreningen vidtagit inte var att betrakta som markavvattning enligt definitionen i 11 kap. 2 § 4 miljöbalken och att utfyllnaden inte på den grunden kunde anses vara tillståndspliktig markavvattning.”

Vattenverksamhet

”Vattenverksamhet är arbeten och anläggningar i vatten som förändrar vattenområdets djup, storlek eller läge. För att få utföra vattenverksamhet behöver du oftast anmäla eller ansöka om tillstånd. Du behöver också se till att vissa krav är uppfyllda och att lämpliga skyddsåtgärder genomförs för att begränsa den negativa påverkan på vattenmiljön.

För att få bedriva vattenverksamhet behöver du oftast göra en anmälan till Länsstyrelsen eller ansöka om tillstånd hos Mark- och miljödomstolen. För mindre omfattande vattenverksamheter räcker det med en anmälan. Det finns också fall där vattenverksamhet varken kräver anmälan eller tillstånd. Det handlar då om åtgärder där det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Underhåll av vattenområde, exempelvis dikesrensning, kräver inte heller anmälan eller tillstånd om det genomförs för att återställa förändring av vattenloppet eller bibehålla vattnets djup eller läge, såvida det inte riskerar att skada fisket. Utöver detta finns det undantag för odlingsanläggningar för fisk/skaldjur och vattentäkter för vissa typer av fastigheter.

Figur 3. Våtmarken i sydöst, det enda objektet som kunde avgränsas med tydliga naturvärden kopplade till våtmarksmiljö. Objekt 7.

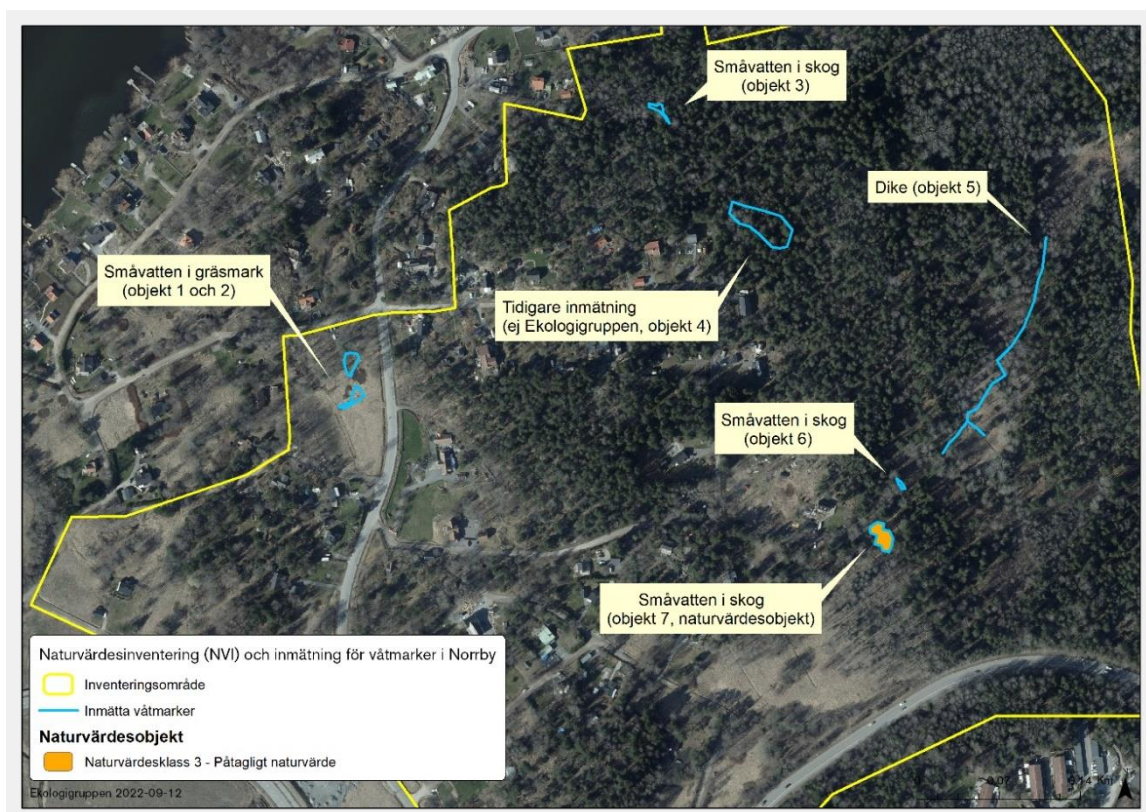

Figur 4. Tidvis våta miljöer på öppna gräsytor i områdets västra del. Objekt 1 och 2.

Naturvärdesobjekt och övriga våtmarker

Endast ett naturvärdesobjekt har avgränsats i inventeringen. Objektet är ett småvatten i skogsmiljö i de sydöstra delarna av området som klassats till påtagligt naturvärde (naturvärdesklass 3). Objektets lokalisering visas i Figur 5 och benämns *Småvatten i skog (objekt 7)*. Här presenteras även alla övriga våtmarker som mätts in. Övriga våtmarker har inte avgränsats som naturvärdesobjekt kopplat till våtmarker eftersom de antingen är väldigt små, torkar ut väldigt snabbt eller inte bedömdes hysa några särskilda naturvärden. I objektskatalogen (bilaga 1) redovisas objektets naturvärde i detalj.

Naturvärdesobjekt har inget direkt lagligt skydd men i miljöbalkens inledande paragraf (1 kap. 1 §) anges att lagen ska tillämpas så att värdefulla naturmiljöer skyddas och vårdas samt att den biologiska mångfalden bevaras. Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (3 kap. 3 §) anger dessutom att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Naturvärdesobjekt med naturvärdesklass 1 och 2 anses ofta vara särskilt känsliga från ekologisk synpunkt (SIS 2014).

Figur 5. Inmätta våtmarker i Norrby och naturvärdesobjektet som klassats.

Påtagligt naturvärde – Naturvärdesklass 3

I denna klass behöver inte varje enskilt objekt vara av betydelse för biologisk mångfald på regional, nationell eller global nivå. Däremot bedöms objekten vara av särskild betydelse för att den totala arealen av sådana områden ska kunna bibehållas och deras ekologiska kvalitet upprätthållas eller förbättras (se SS 199000:2014). Ekologigruppen tolkar det som att objekt i denna värdeklass är av betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald på kommunal nivå och kan vara av betydelse för en sammanhängande grön infrastruktur.

Det avgränsade objektet med påtagligt naturvärde är ett småvatten i skogsmiljö/sumpskog. Utifrån inventeringar verkar objektet hålla vatten under våren för att sedan normalt torka ut under försommaren. Våtmarken är bevuxen med yngre lövträd och buskar. Det finns rikligt med smal död ved och enstaka grövre. Vanlig groda observerades i objektet under våren 2022 och vattenmiljön

har bedömts utgöra en möjlig lekmiljö för arten. Ingen lek kunde dock observeras under 2022. I objektet finns också en förekomst av naturvårdsarten stubbspretmossa.

Övriga våtmarker

Objekt 1–6 utgörs alla av små vattensamlingar som snabbt torkar ut under vår och försommar. Generellt förekom ingen vattenvegetation. Utbredningen av vattenspeglar syntes främst som ansamlingar av löv och lövförna med inslag av hydrofil vegetation som vitmossa och vanliga arter av starr eller älggräs. Dessa objekt har inte klassats utifrån naturvärde eftersom de är mycket små och inte hyste några särskilda naturvärden kopplade till våtmarksmiljöer.

Figur 6. Grunda dikesmiljöer i öppen glänta i skogen. Diken är övervuxna med gräs och annan vegetation och svåra att se. Objekt 5.

Naturvårdsarter

En naturvårdsart är en art med specifika krav på sin miljö. Genom sin förekomst signalerar arten att det finns naturvärden i ett område och att det kan finnas fler sällsynta och/eller rödlistade arter.

I området har två naturvårdsarter kopplade till våtmarksmiljöer påträffats i samband med naturvärdesinventeringen eller är kända från databasen Artportalen. Från Artportalen har endast artfynd som bedömts som rimliga inkluderats.

Mer om naturvårdsarter

Naturvårdsarter är utpekade av myndigheter i olika inventeringar och sammanhang. De sammanfattas av Artdatabanken SLU i rapporten "Naturvårdsarter" (Hallingbäck 2013). Exempel på naturvårdsarter är *rödlistade arter*, *fridlysta arter*, Skogsstyrelsens signalarter, Jordbruksverkets *ångs- och betesmarksarter* och *Ekologigruppens egna naturvårdsarter*.

Naturvårdsarterna är olika bra på att indikera naturvärde. Ekologigruppen delar in dem i olika kategorier (indikatorvärde) med klasserna mycket högt, högt, visst och ringa, beroende på miljökrav och sällsynthet. Mycket högt indikatorvärde används exempelvis för ovanliga, rödlistade eller hotade arter, samt för arter med höga krav på miljön där de förekommer.

Tabell 3. Naturvårdsarter. Tabellen innefattar skyddade arter, rödlistade arter och arter med mycket högt indikatorvärde. Kolumnen Skydd anger vilka paragrafer i artskyddsförordningen (ASF) som skyddar arten. Kolumnen RK anger rödlistningskategori enligt följande: NT - nära hotad, VU - sårbar, EN - starkt hotad, CR - akut hotad, DD - kunskapsbrist.

Svenskt namn	Skydd ASF	RK	Indikatorvärde	Källa
vanlig groda	6 §	-	Högt	Ekologigruppen 2022 (groddjursinventering)
stubbspretmossa	-	-	Visst	Ekologigruppen 2022

Skyddade arter

I de avgränsade våtmarksområdena förekommer en art som är skyddade enligt svensk lag (SFS 2007:845, se faktaruta). Förekomsterna av arterna redovisas nedan samt i Tabell 3.

Skyddade arter enligt 6, 8 och 9 §§ i artskyddsförordningen

I artskyddsförordningens bilaga 2 listas fridlysta arter som är skyddade enligt 6, 8, och 9 §§. Arterna skyddas på olika sätt från att dödas, skadas eller störas. Skyddet rör endast arterna och i mindre utsträckning deras livsmiljö. I det aktuella områdets våtmarksmiljöer har arten vanlig groda observerats som är skyddad enligt 6 § artskyddsförordningen.

Se rapporten *Inventering av groddjur i Norrby* (Ekologigruppen 2022) för ytterligare information om groddjur.

Rödlistade arter

Inga rödlistade arter kopplade till våtmarksmiljöer noterades vid inventeringen. Det finns en tidigare notering av grön sköldmossa inom inventeringsområdet, men punkten pekar ut en yta av 1,3 ha med enstaka-sparsam förekomst.

Rödlistan - rödlistekategorier

Den svenska rödlistan utarbetas av Artdatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier:

(RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist.

Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC).

Övriga intressanta naturvårdsarter

Stubbspretmossa

Arten växer på murken ved, såsom stubbar, liggande trädstammar och nedfallna grenar, eller på torvrik jord. Arten hittas i rika löv- och barrskogar med relativt hög luftfuktighet. Rika förekomster av stubbspretmossa indikerar fuktiga skogsmiljöer med gott om murken ved och ofta höga naturvärden.

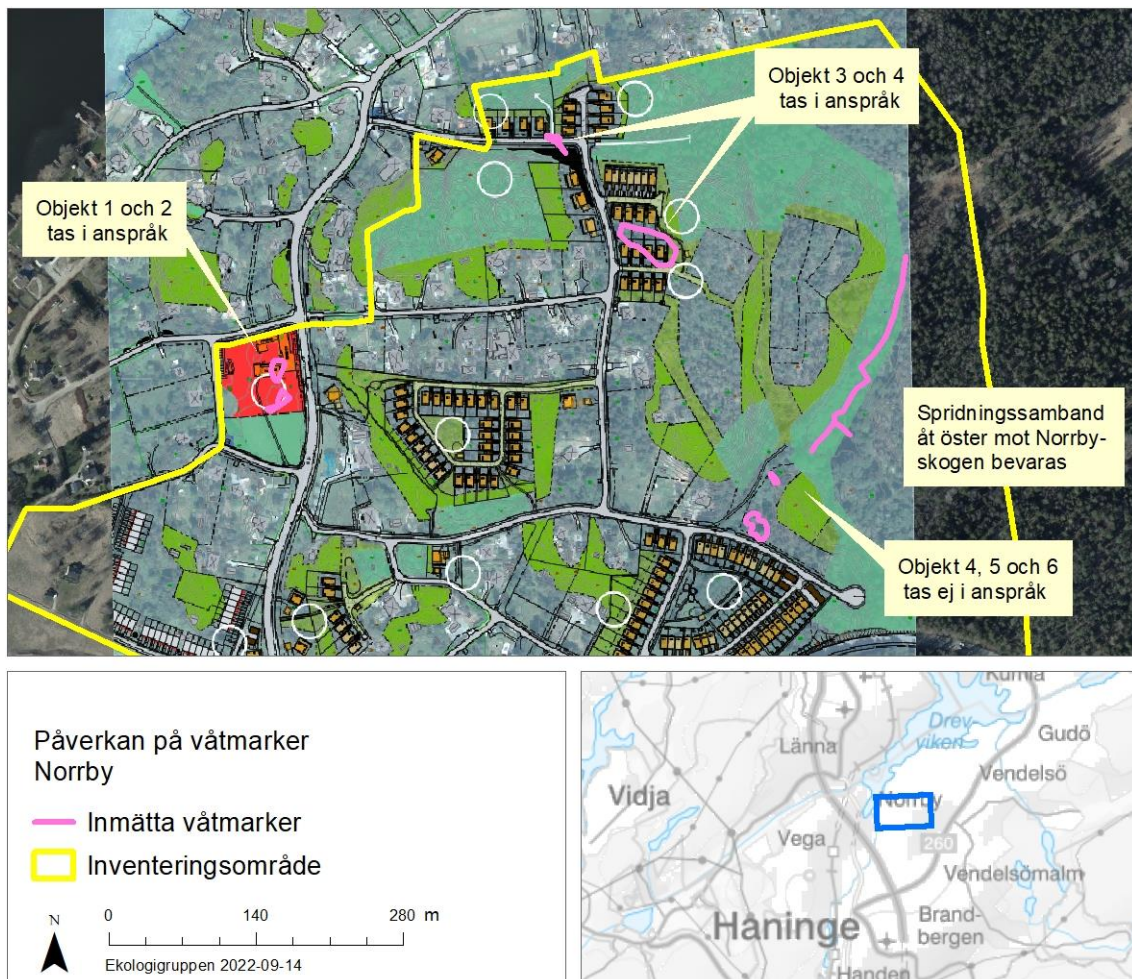
Bedömning av påverkan

I denna del bedöms påverkan primärt på de naturvärden som är kopplade till våtmarker.

Påverkan våtmarker

Utifrån underlag med kartor och beskrivningar för planerna i området och med resultaten från naturvärdesinventeringen och inmätningen av våtmarker görs nedan en bedömning av hur planerna i området kan komma att påverka de aktuella våtmarkerna inom planområdet. Vidare redovisas översiktligt vad detta innebär i relation till vattenverksamhet. Slutligen ges förslag på åtgärder för att bevara och gynna naturvärden kopplade till våtmarker i inventeringsområdet.

Av de inmätta våtmarkerna är det primärt fyra som direkt berörs av planerna, objekt 1, 2, 3 och 4. Dessa våtmarker kommer att försvinna i samband med planens genomförande. Våtmarksmiljöer kommer dock att finnas kvar efter planens genomförande. Objekt 5, 6 och 7 sammanfaller inte med planerad bebyggelse och kan bevaras efter genomförd plan. Detta tillsammans med det begränsade naturvärdet och den ringa storleken för de våtmarker som tas i anspråk medför att påverkan på naturvärden kopplat till biologisk mångfald blir begränsad.

Figur 7. Kartan redovisar planerad bebyggelse och inmätta våtmarker. Det är primärt objekt 1–4 som påverkas av planerna.

Vattenverksamhet och markavvattning

Att ta i anspråk våtmarker för att anlägga ny bebyggelse bedöms medföra utfyllnad i vattenområde, vilket är en vattenverksamhet. Enligt kommentar till miljöbalken kopplat till 11 kap 2 § noteras dock att ”Däremot är inte en utfyllnad i ett vattenområde, som medför att området blir torrt och kan användas för anläggningsändamål eller parkmark, inte att anse som markavvattning, se t.ex. MÖD 2012:71”. Utifrån detta bedöms att dispens för markavvattning inte behövs för utfyllnad i våtmarkerna ifråga, men en anmälan eller tillståndsansökan krävs.

För mindre utfyllnader kan det räcka att en anmälan görs till Länsstyrelsen. Om bottenytan som påverkas av utfyllnaden är större än 500 m² i vattendrag eller större än 3000 m² i andra vattenområden (läs våtmarker) krävs istället tillstånd från mark- och miljödomstolen. Baserat på inmätningen utgör våtmarkerna som planeras tas i anspråk ungefär 1800 m². Om inte annan typ av vattenverksamhet ska inkluderas innebär det att det räcker med en anmälan till länsstyrelsen.

Spridningssamband

Spridningssamband för arter kopplade till våtmarker kommer att bevaras åt öster mot Norrbyskogen där det finns fler och större våtmarker. Det innebär att påverkan på spridningssamband för de våtmarker som bevaras blir begränsad.

Rekommendationer och upplysningar

För att begränsa påverkan på våtmarksmiljöer föreslås att:

- nya våtmarksmiljöer anläggs i naturområden för att ersätta de som försvinner, exempelvis kan man utreda möjligheten att lägga igen diket i områdets östra del (objekt 5) för att skapa en mer naturlig våtmark i öppna miljöer,
- de våtmarker som inte tas i anspråk skyddas från påverkan under byggtiden, gäller särskilt objekt 7 som ligger nära planerad bebyggelse
- öka mängden död ved i våtmarksområdena för att skapa fler strukturer,
- dagvatten från planområden renas innan det når våtmarker eller annan naturmark,
- påverkan från ny belysning på våtmarker som bevaras begränsas.

¹ <https://www.notisum.se/rnp/domar/mo/MO012007.htm>

Referenser

Tryckta källor:

Ekologigruppen 2015. Landskapsanalys och naturvärdesbedömning i Norrby, Haninge kommun.

Ekologigruppen 2022. Inventering av groddjur i Norrby.

Naturvårdsverket 2009. *Handbok 2009:2. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser*. Stockholm: Naturvårdsverket.

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

SIS 2014. Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. SS 199000:2014. Svenska Institutet för Standarder.

SIS 2014. Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Komplement till SS 199000:2014. SIS-TR 199001:2014. Svenska Institutet för Standarder.

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Digitala källor:

Artdatabanken 2022. Artfakta. Webverktyg för sökning om fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2020-09-12)

Analysportalen 2022. Svenska Life-Watch analysportal <https://www.analysisportal.se/> (Hämtad: 2020-09-12)

Lantmäteriet 2021. Historiska kartor, digitalt kartarkiv. <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Historiska-kartor/> (Hämtad: Klicka eller tryck här för att ange datum.)

SGU 2022. Sveriges Geologiska Undersökning, kartvisaren. <https://apps.sgu.se/kartvisare> (Hämtad:2022-09-14)